МЕДВЕДЕВ Дмитрий: Къэхъунум упэплъэу ущыс хъунэкъым

Бахьсэн ГЭС-м щыІа икІи Налшык зэІушІэ щрагъэкІуэжа нужь, УФ-м и Правительствэм и вице-премьер Сечин Игоррэ КъБР-ми Президент Кьанокъуэ Арсенрэ Москва кІуащ. Президент Медведев Дмитрий ирагъэкІуэкІа зэІушІэм хэт ащ УФ-м къэрал кІуэцІ Іуэхуэхмкіэ и министр Нургалиев Рашидрэ УФ-м Шынагъуэншагъэмкіэ и федеральнэ кьулыкъушІапІэм и унафэщІ Бортников Александрэ.

- АР ПШЭЧЫНКІЭ Іэмал зимыІэ Іуэхущ. Энергием и лъэныкъуэкІэ щыІэ гугъуехьхэр кьыззэдэкІыфа пэтми, щІэпхьаджагъэ къэхъуащ, икІи абы цыхухэр зэрыхэкІуэдам ар нэхъри гущыхьэ ещІ. Ди жагъуэ зэрыхъунщи, ди деж Іуэху бГъэдыхьэкІэ пыухыкІа щыэтеуващ. НэщІэбжьэ гуэр кьыкъуэмыкІауэ шынагъэншагъэмкІэ Іэнатіэм лэжьэн щІидзэркьым. Компаниехэм я унафэщІхэми жыхапхъэ уа кьалэтыжьнукъым. ЩІэпхьаджаащІэхэм ди тІасхьапІэр кьагъуэтыфащ. АрикъукІэущІэгуэзвэнщ. Апхуэдэ иджыри кьэс кьэхьуатэкьым, - жиІащ Медведев Дмитрий.

Президентым кьыгъуацІ мы кьэхъукъащІэр кууу ущ эпкърахьну, ухуэныгъэр зэрахъумэу щыта щыкІэр, адэкІэ лэжьыпхъэхэр ягъэбелджылыну, Медведев Дмитрий кьыхигъэщкьэукІащ РусГидро компаниеми шынагъэншагъэ кьыззэпэщынымкІэ жэуап зыхьхэми я деж кьыщынэхэр зэхаГъэжІыну.

ФСБ-м и унафэщІ Бортниковым Президентыр щыгъуаз ящІащ Бахьсэн ГЭС-м кьыззэрытеуа щыкІэм. Ар кьыщыхьуар бэрэжьейм пщэдджьжьыр сыхьэтитхУм и дежщ. ХьумакІуитІыр яуклащ, адрейхэр ягъэшынащ. Агрегатхэм лагьымкэр щалъхьэрэ, ахэм щыщу тІур яку тащ. Ещанэ агрегатым щалъхьа лагьымкэр кьэуакьым. Бортниковым кьигъэлъэгъуащ ухуэныгъэр тэмэму зэрамыхьумар.

Къэрал кІуэцІ Іуэхуэхмкіэ министр Нургалиевым зэрыжиІамкІэ, щІэпхьаджащІэхэм япэ щыкІэ ялэжьащ узыгъэгъэрыгъыни Іуэху - абыхэм РОВД-м и унэм лагьым къыщагъэуащ. Ауэ абыхэм я мурад нэхъыщхьэр гидроэлектростанцыр кьуэныр т.

- Ведомствэхэм хэмыхьэ хуэмакІуэ Іэнатіэм и лэжьакІуитІыр жейрт, зыр и Іэнатіэм здыІутым, адрейр автомашинэм ису. Ах эр кьэушыну хунэмысу жуІа. Унафэ кьэтщащ Къэбэрдей-Балькъэрым ведомствэхэм хэмыхьэ и хьумакІуэ Іэнатіэм и унафэщІыр тедгъэкІыну. Дэ мы Іуэхум дерс кьыхэтхынущ, мыхьэмышІагъэхэр гьэзэкІуэжьынымкІэ хуэунэтІа лэжьыгъэ едгъэкІуэжьынущ, Къэрал кІуэцІ Іуэхуэхмкіэ министерствэу Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм щыІэр кадрэмкІэ тэмэму кьыззэгъэпэщынымрэ пыщІа кьалэнхэр дыубзыхуащ, - быдэу жиІащ Нургалиев Рашид.

- Шэч кьытесьэркьым зэрыыбгъэзэкІуэжынym - дэ абы дыхуэІэзэщ, кьэхъунур кьэхъуа нэужь. Адрей ухуэныгъэхэм щыІэ щытыкІэр сыт хуэдэ? Къэбэрдей-Балькъэрыр Кавказ Ищхьэрэм и республикэхэм ящыщ щыІ. Ди жагъуэ зэрыхъущи, щІэпхьаджащІэхэр адрей щІыпІэхэми щыІэщ. Мыр езыр-езыру кьыкьуэкІа Іуэхукьым, атІэ егупсысауэ ялэжьа щІэпхьаджагъэщ, унафэщІхэм я кьалэныр зэрамыгъэзэщІэм кьыхэкІащ, - жиІащ Медведев Дмитрий.

Президентым кьыззэрильытэмкІэ, Бахьсэн ГЭС-р зыхьхьэ РусГидро компаниеми жэуап ихьын хуейщ. Вице-премьер Сечиным зэрыжиІамкІэ, ГЭС-р зэрыщыту кьагъэщІэрэщІэжьнущ. Абы щагъэувынущ ІуэхущапІэм и Іэнатіэ псоми кІэльыпІэ икІи МВД-мрэ ФСБ-мрэ апыщІа видеоІэмэпсымэхэр. А лэ жьыгъэ псори зэфІэкІыжу РусГидро ОАО-м щынагъэншагъэмкІэ и Іэнатіэм и лэжьакІуэхэр Бахьсэн ГЭС-м щыІэнущ.

КъБР-м и Президент Кьанокъуэ Арсен кьэралым и унафэщІым и пащхьэ ирилъхьащ хэкІуэдахэм я унагъуэхэмрэ лей зытехьахэмрэ ядэІэпыкъуным теухуауэ республикэм и унафэщІхэмрэ РусГидро компаниемрэ зэщІыгъуу кьащта унафэр. ХэкІуэдахэм я унагъуэхэм дэтхэнэми сом 1 мелуанрэ мин 300-рэ, лей зытехьахэм сом мин 600 иратынущ. Кьанокъуэ Арсен жиІащ щІэпхьаджащІэхэр иджыпсту Бахьсэн районым нэхъ зэрыщІэзэхуэсар. Республикэм и Іэтащхьэм кьыззэрильытэмкІэ, абы и щхьэусыгъуэр мы щыІэпІэм щыІэ УВД-м и лэжьакІуэхэр кьыззэремэщІэкІырщ - Бахьсэн кьалэмрэ Бахьсэн районымрэ кьэрал кІуэцІ Іуэхуэхмкіэ я управленэхэр зэгуэгъэхьэжа нэужь, абы щыіху 255-м и пІэкІэ кьыІунэжар щыхуи 130-рэщ.

- Ди щхьэкІэ дэ зыдгъэзэхуэжыркьым, сыту жыпІэмэ кьэхъукъащІэхэмкІэ кьуанщэр хабзэхъуэ Іэнатіэм и закьуэкьым, - жиІащ КъБР-м и Президентым. - Иджыпсту дэ Жылагъуэ палатэм хэтхэр, районхэм я Іэтащхьэхэр, хабзэхъумэ Іэнатіэм и лыкІуэхэр ди гъуэсу дыхоплъэ республикэм и Іуэхур зыхуэхкІуам. Мы кьэхъукъащІэм и щхьэусыгъуэр кьыбГурыІуэну гугъуащ...

- ЩхьэусыгъуэР дэнэ щыпІи щыІэ щхьэусыгъуэхэм хуэпэщ, - кьыпидзыжащ абы Медведев Дмитрий. - Апхуэдэ мыхьэмышІагъэхэр кьыщыхьуКІэ, Іуэхур нэсу зэгъэуІуакьым, щІыхуэхэр зыгуэрКІэ дахьэхьІурэ щхьэуаджащІэхэм зыхашэ икІи диверсиехэмрэ террорист Іуэхуэхмрэ зэралэжьным папщІэ ахьщэ кьрат. А псори кьыззэрыгъэзэщІа щыхуэм, Кьэбэрдей-Балькъэрым ис икІи абы щылажьэ дэтхэнэм дежкІи зэранышхуэщ.

Абы Кьэбэрдей-Балькъэрым и унафэщІым и пщэ кьрилъхьащ жылагъуэ лыкІу экъм епсэльэну, Бахьсэн районым и нэхъыжьхьэм, «пщІэрэ фІэлыкІрэ зиІэхэм» захуигъэзэну.

- Ахэр ихьуреягъкІэ щекІуэкІ Іуэхуэхмкіэ Іуэхур кьэкІуэ. Ар ди Іуэхущ. Ди ІэнатІэм и лэжьакІуитІыр жейрт, зыр и Іэнатіэм здыІутым, адрейр автомашинэм ису. Ах эр кьэушыну хунэмысу жуІа. Унафэ кьэтщащ Къэбэрдей-Балькъэрым ведомствэхэм хэмыхьэ и хьумакІуэ Іэнатіэм и унафэщІыр тедгъэкІыну. Дэ мы Іуэхум дерс кьыхэтхынущ, мыхьэмышІагъэхэр гьэзэкІуэжьынымкІэ хуэунэтІа лэжьыгъэ едгъэкІуэжьынущ, Къэрал кІуэцІ Іуэхуэхмкіэ министерствэу Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм щыІэр кадрэмкІэ тэмэму кьыззэгъэпэщынымрэ пыщІа кьалэнхэр дыубзыхуащ, - быдэу жиІащ Нургалиев Рашид.

- Шэч кьытесьэркьым зэрыыбгъэзэкІуэжынym - дэ абы дыхуэІэзэщ, кьэхъунур кьэхъуа нэужь. Адрей ухуэныгъэхэм щыІэ щытыкІэр сыт хуэдэ? Къэбэрдей-Балькъэрыр Кавказ Ищхьэрэм и республикэхэм ящыщ щыІ. Ди жагъуэ зэрыхъущи, щІэпхьаджащІэхэр адрей щІыпІэхэми щыІэщ. Мыр езыр-езыру кьыкьуэкІа Іуэхукьым, атІэ егупсысауэ ялэжьа щІэпхьаджагъэщ, унафэщІхэм я кьалэныр зэрамыгъэзэщІэм кьыхэкІащ, - жиІащ Медведев Дмитрий.

ХЛОПОНИН Александр: Лъэпкъхэм яку зэгурымыІуэныгъэ дэлъкъым,

ахэр къэзыгупсысыр политикэм ирисондзджэрхэрщ

Ди газетым зэрытетащи, бэрэжьей махуэр УФ-м и Президентым и полномочнэ лыкІуэу Кавказ Ищхьэрэ федеральнэ округым щыІэ Хлопонин Александр. Проходнэ къалэм щигъэкІащ. Ар зэІушІэ зыбжаным хэтащ, республикэм и жылагъуэ лыкІуэхэм яІушащ.

ПОЛНОМОЧНЭ лыкІуэм и къэкІуэныгъэр япэ муниципальнэ бизнес инкубаторыр къыщыізэІуахым ирихьэлІащ. КъБР-м экономикэ зыужьныгъэмрэ сатумкІэ и министр Мусуков Алий кьигъэлъэгъуащ мы Іуэхущ Іапі эр республикэм щыІэ бизнес инкубаторхэм ящыщу зэрыещанэр: ятэрей тІур - офисхэр зыхэт бизнес и нкубаторымрэ производствэ Іэнатіэхэр зиІэ бизнес инкубаторымрэ - Налшык щолажьэ. Бизнес инкубатор Бахьсэн районым мыгувэу Къэбэрдей-Балькъэрым щыІэ, щхьэхуэу Бахьсэн кьалэми дащІыхьынущ. Бизнес инкубаторхэр федеральнэ программэ хэхам хуиубыдэу ящІ УФ-м Экономикэ зыужьныгъэмрэ сатумкІэ и министерствэм иригъэкІуэкІ зэпеуэм кьариКІуэхэм ябпкъ иткІэ икІи абыхэм трагъэкІуэдэну хьэмэрэ процент 70-р федеральнэ бюджетым, процент 30-р республикэ бюджетым кьаУІыпІащ.

Прохладнэ кьалэм дащІыхьа бизнес инкубаторымрэ абы щагъэува Іэмэпсымэмрэ сом мелуан 54-м нэблагъэ трагъэкІуэдащ. Кьалэ администрацэм и Іэтащхьэ Пархоменкэ Юлие зэрыжиІамкІэ, хьэрычэт лэжьакІуэхэм я нэхъыбэр зыпэрытыр сатум и Іэнатіэрщ. Иджы лэжьапІэ Іэнатіэу нэхъыбэ кьызэІуахырыфын папщІэ, промышленностым зратыну ахэр тегъэгушхуэн хуейщ.

Хлопонин Александр кьыхихгъэщащ бизнесым зиужьныкІэ нэхъыбэу зэран хуэщІыхуэхэр кьэщтэным и лъэныкъэкІэ щыІэ лъэпощхьэпохэр арауэ зэрыщытыр: «Кисловодск къалэм щекІуэкІа зэІущІэм УФ-м и Правительствэм и Унафэщ Іым щыжиІащ ди щыІэнальэм хьэрычэт Іуэху мыиным нэхъ псынщІэу зыщижьэжьын папщІэ республикэ кьэс хуэззу дызыхуэкІуэ ильэсым сом мелуан 300 зэрыхуэхахынур. Абы хиубыдэу ят щІыхуэхэм процентКІэ щхьэщатыкІ ахъшэм щыщ Іыхьэ хуапшныжьынущ, льготэ пыухыкІахэри хуагъэувынущ»

Кьалэм и Іэтащхьэм кьыззэрильытэмкІэ, бизнес инкубаторыр сэбэп мэхьу хьэрычэт лэжьакІуэр КъБР-м Экономикэ зыужьныгъэмрэ сатумкІэ и министерствэм пыщІауэ щытыныкІэ, сыту жыІэпэмэ, субсидиехэр кьыІыпхьэ папщІэ бизнес проект тэмэм зэхэпльхьэн хуейщ. Кьалэм и бизнес-клубым и президент Узрыш Светлана щІэльэІуащ кризисым и лъэхъэнэм бизнес мурад пыухыкІахэр ягъэзэщІэн папщІэ кьэрал дэІепыкъунГъэ з эрырат щыкІэм хэпльэну.

«Кризисыр сыт зыхэфІьагъуэр? Сэ зэрысщІэмкІэ, республикэм программэ хьарзынэхэр щыІэщ, хьэрычэт лэжьакІуэхэм дэІепыкъунытъэ щагъэт», - кьыжиГъэщхьэхуКІащ полномочнэ лыкІуэм. Абы жиІащ дызыхуэкІуэ фокІадэ мазэм Кьэрал щІыб экономикэ банким и кьудамэ Кавказ Ищхьэрэ федеральнэ округым кьыщыізэригъэпэщу зэрыхуежьэнур. Экспертхэм кьыхаха проект нэхъыфІхэм ябпкъ иткІэ, щІыхуэхэр тынымкІэ кьэралыр щэсыпІэ ихьэнущ.

Республикэм и социально-экономикэ Іуэхуэхр дэгъэкІыным ехьэлІа псальэмакъым щыпащащ и къэзакъэм я лыкІуэхэм я зэІушІэм. Тэрч-Балъкъ къэзакъ округым и Іэтащхьэ Любунэ Николай къиГъэлъэгъуащ мы округыр илъэс тІощІ ящкІэ кьыззэрзэрагъэпэщащ. 2007 гьэм ар Тэрч къэзакъыдзэм и Іыхьэ хъуащ икІи УФ-м и къэзакъ зэгухьэныгъэхэм я кьэрал реестрым иратхащ: «Нобэ дэ кьыптэщщт кьалэн нэхъыщхьэр Къэбэрдей-Балькъэрым мамырыгъэмрэ зэпІэзэрытыныгъэмрэ щыізыгъбыдэфын кьэзакъ зэгухьэныгъэ пъэщ, мамырыгъэм и телъхьэ зэтегъуэвэнырщ. Дзэ Іуэхум и лъэныкъуэкІэ дэ дыльэрымыкъкъым. Тэрч къэзакъхэм я жэрдэмкІэ 694-нэ мотострелковэ батальон щхьэхуэ кьыізэрагъэпэщауэ щытащ икІи ар Щэшэн Республикэм хабзэр щІэзэтезыГъэувэжа-хэм яхэтащ. Къэзакъхэм ящыщу 98-м ЛыІгъэм и ередныр, «Хахуагъэм папщІэ» медальр кьратащ. 2008 гьэм адыгэхэмрэ балъкъэрхэмрэ ящІыгъуу къэзакъхэр щІэзэуащ Осетие Ипщэм и щхьэхуитныгъэр хьумэныж. Тэрч къэзакъхэм ящыщу 30 хэкІуэдащ. Абыхэм зэрахьа лІыгъэм къэралым и унафэщІ тхур Урысейм и Лыхъужь хъуащ, 40-м щигъэм Георгий крестым и дамыгъэхэр хуагъэфэщащ, 200-м нэблагъэм нэгъуэщІ тыгъэхэр иратащ.

Хлопонин Александр кьыхихгъэщащ къэзакъхэм я тельхьэу зэрыщытыр, абыхэм лэжьыгъэкІи кьулыкъукІи пэжьигъэ зэрахэлъыр. Полпредым жиІащ члисэхэр нэхъыбэу ухуапхъэу, къэзакъхэм нэхъ зыубГъауэ къэралым властымрэ щІыпІэ самоуправленэмрэ я органхэм, МЧС-м нэхъ тегушхуауэ къулыкъу щащІэн, милицэм щыгГъуу уэрамхэм хабзэр щахъумэн хуейуэ кьызэриІыпхэр: «ФепІыт иджыпсту республикэм щекІуэкІ. ЩІэпхъаджащІэхэр хьэкІэ-кхъуэкІэ дыдэ хъууэ хуежьащ. Иджы ахэр тоуэ псэуныгъэр кьызэгъэпэщынымтелажьэ Іуэхущ Іапі эхэм. Фэ шэсыпІэ фиузфыну апхуэдэ щІэпхьаджащІэхэм кьэралыр ебэнынымкІэ нэхъыщхьэ дыдэр щІыхухэм я дзыхьырщ. Ахэрщ шэч уэзыгъэщІ Іуэхуэхэр кьызэрыкъуэкІам теухуа хъыбарыр властым Іэрызыгъэхьэфынур. Фэ, къэзакъхэр, фыкъэрабГъэкъым, фыхэлъэдэгъуафІэкъым».

Полномочнэ лыкІуэм кьызэхуэсахэр кьиГъэтугъащ хабзэр хъумэным елэжьыну кьэзакъ жылагъуэ дружинэхэр кьызэгъэпэщыным и Іуэхум, апхуэдэ дружинэхэм нэгъуэщІ лъэпкъхэм я лыкІуэхэр зэрыхэт хъунум егупсысыну.

Прохладнэ муниципальнэ районым и щыпІэ администрацэм и Іэтащхьэ Гертер Иван полномочнэ лыкІуэм и пащхьэ быдэу щыжиІащ щы хуейхэм яхуэхъынымкІэ районым гуГъуехь лъэпкъ зэрыщымыІэр. Кьызэхуэсахэм абы гу лъаригъэтащ федеральнэ мыпхьэкум хьыкъэ щІыуэ гектар мин 17 зэрыщыІэм икІи ахэр районым етыжьын зэрыхуейм, кьуажэм щэнхабзэм зыщІегъэжьынымкІэ лэжьыпхъэхэм, а Іуэхум теухуа лъэпкъ проект зэрызэхэлъхапхъэм. Урысу щыналъэм исхэр нэхъ мащІэ зэрыхъуэ ехьэлІауэ Гертер Иван кьэхигъэщащ кьуажэхэмрэ станицэхэмрэ кьыщалъхуэм зэрыхэхуэар, абыхэм предприятэщІэхэр кьызэрыщыізэІуахыр икІи полпредым елъэІуащ мэкъумэш кооператив хэзыхьэхэм зегъэужьынымкІэ кьадзІэпыкъуну: «Урысэхэр сыт щыгъуи зэщІыгъуу лажьэу есащ».

Хлопонин Александр къэзакъхэм я упщІэ кьэуда мэжэуап иритащ икІи абыхэм кьаІэта гуГъуехь щхьэхуэхэр федеральнэ Іэнатіэм щыдзГъэкІынымкІэ сэбэп хуну кьыгъэгугъащ.

Псальэмакъышхуэ щекІуэкІащ КъБР-м ЗэгурызыгъэІуэж и комиссэм, Жылагъуэ палатэм я лыкІуэхэр, республикэм и жылагъуэ зэщІэхьееныгъэхэмрэ зэгухьэныгъэхэмрэ я унафэщІхэр зыхэта зэІушІэми.

(КІэухыр 2-нэ нап.).

Сурэтхэр **МАМИЙ Руслан** *трихащ.*

ФИФІ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ ІЕЙ ФЫМЫГЪЭПІЩКІУ

АДЫГЕ ХАБЗЭ
АДЫГСКОЕ СЛОВО

КЪР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЗРЭ КЪЫДОКІ

№137 (21.795) ● 2010 гъэм бадзэуэгъуэм (июлым) и 24, щІэбэт ● хъэмахуэм тхуэ къыдокІ ● И уасэр соми 3-щ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

Мелуан 78-рэ и уасэ хэщІыныгъэ

КЪЭРЭШЕЙ-ШЭРДЖЭС. *Уэмрэ уэшхыщхуэхэмрэ я зэранкІэ республикэм и хозяйствохэм яхуэнаиу сом мелуан 78-м ноблагъэ хэщІынырщ.*

КъШР-м Мэкъумэш хозяйствэмкІэ и министерствэм и лэжьакІуэ Прохорэ Николай зэрыжиІамкІэ, хэщІыныгъэр щынэхъыбэщ Прикубань, Хьэбэз, Инжыдж, Усть-Жэгуэтэ куейхэм. Кьапщтэмэ, Прикубань и мэкъумэшщІэхэм я хэщІыныгъэр сом мелуан 37-м ноблагъэ.

Венесуэлэм и хьэщІэхэр

АБХЪАЗ. *Осетие Ипщэмрэ Абхазымрэ я Лыхъужьхэр - Ковалевскэ Эдуардэ Бахьсэн Сергейрэ - Никарагуа икІри Венесуэлэ кІуащ, абы и президент Чавес Уго епсэльэну.*

УНАФЭЩІХЭМ кьэралхэр зэрызэдэлажьэну лъэныкъуэ зыбжанэм теуха зэгурыІуэныгъэхэм Іэ традзэнущ. Абыхэм ящыщщ визэншуэ зэкІэлъыкІуэныр, авиацэ зэпыщІэныгъэхэр.

УЭРДОКЪУЭ Женя.

● Псапэ

Мосс Жаклин и тыгъэ

ДИ ЛЪЭПКЪЭГЪУ щэрыуэ, КъБР-м и цыхубэ сурэтыщІ, УФ-м Ху дожественнымкІэ и академием хэт Кіыщ Мухьэдинрэ абы и щхьэгъусэ икІи и менеджер Мосс Жаклинрэ жыджэру хэтщ псапащІэ Іу жуІэкъм. Ущагъуэ хъумыщІахэм, бынунагъуэшхуэхэм яхьыщхьу сабийхэм, зеинщэхэм зэрахуэзфІэкІкІэ ядэІэпыкъунрэ кьалэн нэхъыщхьэу зыхьэзыгъуэвы жащ зэщІэкъэгъуэсхэм.

Мы махуэхэм Мухьэдинрэ Жаклинрэ Налшык щыІэщ. Абыхэм республикэ Сабийр фондым и нэІэ щІэтхэм папщІэ щыгъэн зэмылІэужьыгъуэ куэд кьащІащ. НэхъапэхэмкІ зэщхьэгъусэхэм мыззэмыгГэу зыщІагъэкъуащ КъБР-м и Сабийр фондым. ФІыуэ щыгъуазэщ абы я лэжьыгъэр зэрекІуэкІам, фондым и унафэщІ Умэ Светлани щІэх-щІэхыурэ я Іуэху зыІутымкІэ абыхэм хьыбар ярегъащІэ.

- Апхуэдэу зэІуэр Светланэ псальэмакъым кьыхигъэщат я нэІэм щІэт унагъуэхэм щІэс сабийхэр щыгъынкІэ тэмэму кьызэрыззэмыгъэпэщар, - жиІащ Жаклин. - Абы и хьыбарыр си пхьум и унэгъуэм хуэсІуэтащ, си пхьурылъкъ-хэм кьагурызгъэІуащ тэмэму зыхуей хуэмыІэ сабийхэр мымащІэу зэрыщыІэр. Абы и ужькІэ куэд дэмыкІыу щыІуэхэм кьызэжаІащ Кьэбэрдей-Балъкъэрым щыщ сабийхэм ядэІэпыкъуну гукъыдэж зэращІар. Абыхэм я ныбжьэгъуэрэ Іуэхум кьыхэшэрэ, щыгГъын зэхуэмыдэхэр кьащэхуащ. Апхуэдэ гукъэкІ абыхэм зэращІар дэ, дауи, гуапэ тщыхуащ. Абы кьегъэльагъуэ щыкІуэхэр гущІэгъу яхэлъу кьызэрыгъэщІар.

ЩХЬэщэмыщІ Изэ.

Зы ткІуэпс зыІуалъхьэ хъунукъым

Дэ Іэпыкъуэгъу хуэныкъуэхэр

Уэгъум и зэранкІэ хэщІыныгъэшхуэ ягъэтащ УФ-м и щыналъэ 23-м.

Абыхэм кьэралыр ядэІэпыкъун хуейщ. УФ-м и Премьер-министр Путин Владимир епсэльащ Челябинск областым и Іэтащхьэ Юревич Михаил. Губернаторым жиІащ, дунейр щыпІэм щыхуэбащэми, Іуэхуэр щымыІейуэ. Нэхъыщхьэращи, мыбы лэжьапІэм щэхэм я бжыгъэм щыхощ, улахуэхэм щыхохьэу.

Европэм щынэхъ ин дыдэт

Попов и щІэр зезыхьэ радио центрыр щыІэжькъым - ар дыгъуасэ къагъэуащ.

1942 гъэм лэжьэн щІэздза центрым и лъагагъэ метри 106-рэ хьурт икІи Европэм щынэхъ ин дыдэт. Ауэ иджыпсти электрон Іэмэпсымэхэр абы хуэмыныкъуэж хьуащ.

Мы махуэхэм

Бадзэуэгъуэм и 24, щІэбэт

♦ Илъэс 65-рэ и пэкІэ (1945) СССР-м, США-м, Инджылызым я правительствэхэм я унафэщІхэм я конференц Потсдам щыщекІуэкІым, Америкэм и Штат Зэгуэтхэм я президент Трумэн Гарри Сэлин Иосиф щыгъуэзагъэ американскэм атом бомбэ яІэ зэрыхуар.

♦Илъэс 60 и пэкІэ (1950) Канаверал тафэм (США) щыІэ космодромым япэу щытелъэтыкІащ зауэ Іуэхуэхм хуащІа ракетэр.

♦Америкэ Ищхьэрэ Испаниеми и унафэм кьыщІэзыкІыным ерыщу щІэбэна, Венесуэлэм, Колумбием, Перум, Боливием, Эквадорым я лъэпкъ лъэныкъуэ **Боливар Симон** (1783-1830) кьыщыпльыу махуэщ.

♦Урыс революционер-демократ, едкагъэшхуэ, тхакІуэ, литературэ критик **Чернышев-ский Николай** (1838 - 1889) кьыщыпльхуэ мах уэщ.

Бадзэуэгъуэм и 25, *тхьэмахуэ*

♦Дзэ-Тенджыз Флотым и махуэщ. СССР-м и СНК-мрэ ВКП(б)- мрэ я унафэкІэ 1939 гъэм мэкъуаугъэуэм и 22-м ягъэуващ.

♦Туунисым щагъэ лъапІэ кьэралыр республикэ щыхъуа мах-хуэр (1957).

♦Илъэс 75-рэ и пэкІэ (1935 гъэм бадзэуэгъуэм и 25-м-щыщхьэІум и 20-м) Москва щекІуэкІащ Коммунист Интернационалым и VII конгрессыр. Абы фашизмэм кьыбГъадэкІ щынагъэІаи американскэм атом бомбэ яІэ зэрыхуар.

♦Бадзэуэгъуэм и 25-27-хэм Кампалэ (Угандэ) щекІуэкІынущ Африкэ союзым хэт кьэралхэмрэ абыхэм я правительствэхэмрэ я Іэтащхьэм я 15-нэ ассамблее.

♦Илъэс 30 и пэкІэ Іащ совет актер, усакІуэ, уэрэд 600-м нэблагъэ зыуса **Высоцкий Владимир** (1938 - 1980).

Бадзэуэгъуэм и 26, *блыщхьэ*

♦**Кубэ Республикэм и лъэпкъ гуфІэгъуэщ** - Лъэпкъым зыкъыщІэта махуэщ (1953).

♦**Либерие Республикэм и лъэпкъ гуфІэгъуэщ** - кьэралыр щхьэхуит щыхъуэ ма-хуэщ (1847).

♦Дагъыстан Республикэм щагъэлъапІэ Конституцым и махуэ

ПІалъэмэр зыгъэхьэзырар **ШАЛ Мухьэмэдщ.**

Лъэпкъ Іуащыгъэ:

Зэхэпх псори пэжжьым, жаІэ псори къэхъуркъым.

«Кавказ-2020» ■ Спорт

КЪЭБЭРДЕЙ

■ Фэеплъ ■ Щэбэт кьыджІыгъуэ ■ Малъхъэдис

● Гу зылъытапхъэ

«Япэ» телеканалым къегъэлъагъуэ

МОСКВА и ЦСКА-мрэ «Спартак-Налшыкымрэ» я зэІушІэхэр сытым щыгъуи гъэщІэгъуэну йокІуэкІ. Кьыхэгъэщыпхъэщ: ди къэралым и къалащхьэм а командэхэм щрагъэкІуэкІа зэІушІэхэм москвадсхэр ильэсиц хьуауэ кьыщыттекІуэфакьым.

Премьер-лигэм и епщыкІуэм хиубыдэ Москва и ЦСКА-мрэ «Спартак-Налшыкымрэ» я зэІушІэм футболелльхэр телевизорымкІэ кІэльыплъыфынущ. Джэгур эфир занщІэкІэ «Япэ» телеканалым бадзэуэгъуэм и 25-м сыхьэт 16-м щидзэу къигъэлъэгъуэнущ.

ЖЫЛАСЭ Замир.

● Щэнхабзэ

Зэныбжьэгъугъэм и утыку

Бадзэуэгъуэм и 23-28 махуэхэм Къэбэрдей-Балъкъэрым щекІуэкІынущ щыхубэ театрхэм я фестиваль. «Рампа дружбы» зыфІаща зэхьыхьэщхуэр дыгъуасэ Прохладнэ къалэм Щэнхабзэмкіэ и унэм кьыщыізэІуахащ.

БАДЗЭУЭГЪУЭМ и 25-м абы хэтхэр Щэджэм къалэм дэт Щэнхабзэмкіэ район унэм (сыхьэт 12-м), бадзэуэгъуэм и 26-27-хэм Налшык дэт Къэрал киноконцерт гъэпльэгъуапІэм (махуитІми сыхьэт 15-м щидзэу) щызэхуэсынущ. А зэІушІэхэм щагъэльэгъуэнущ щыпІэ зэхуэмыдэхэм кьэраІуа спектакльхэр.

Фестивальр бадзэуэгъуэм и 28-м зэхуащІыжынущ. Абы ираущкІ зэхьыхэр Налшык Къэрал киноконцерт гъэпльэгъуапІэм, сыхьэтыр 15-м щидзэу, щекІуэкІынущ.

ИСТЭПАН Залинэ.

ХЛОПОНИН Александр:

Лъэпкъхэм яку зэгурымыІуэныгъэ дэлъкъым,

ахэр къэзыгупсысыр политикэм ирисондэджэрхэрщ

Хлопонин Александррэ Къанокъуэ Арсенрэ.

(КІэухыр. ПэщІэдзэр 1-нэ нап.).

Республикэм щыІэ жылагъуэ-политикэ щытыкІэм и гугъу щищІым, Къанокъуэ Арсен кьигъэлъэгъуащ Федеральнэ закон №131-р гъэзэщІэным пыщІа гугъуехьэр. Республикэм и Іэтащхьэр зэпкърыхауэ тепсэлъыхьащ щыналъэм щыІэ гугъуехьэм: щІыр къаззремэщІэкІым, язныкьуэ щыпІэхэм щІыхуэхэр Іуву зэрытесым (щІыхуэхм я нэхьыбэр тафэхэмрэ жьэгъуэхэмрэ щопсэу), щІыр къэгъэсэбэпным и лъэныкьуэкІэ зэман кІыхьым кьриубыдэу ди деж хабзэ хэхахэр зэрыщыізэтеувам. А псори тэмэму кьалъытэн папщІэ, 2004 гъэм къыззрагъэпэщащэу щытащ закон»кэр кьыдэзыгъэкІ, гъэзэщІакІуэ властхэм я органхэм я лІыкІуэхэр, республикэм и кьалэхэмрэ районхэмрэ я щыпІэ администрацэхэм я Іэтащхьэхэр зыхэт республикэ комиссэ икІи абы Федеральнэ закон №131-р гъэзэщІэныкмкІэ концепцэ зэхилъхьащ. УФ-м и Къэрал Думэм ЩЫпІэ самоуправленэм и Іэхуэхэмкі и комиссэм кьищта чэнджэщхэм тету, а концепцэм ыкІи щытащ зэпэгъэуащ муниципальнэ районхэм я гъунапкъэхэр 90 гъэхэм зэраубыхуауэ щытам хуэдэу кьагъанэмэ нэхъ зэрытэмэмыр, муниципальнэ щІынальэхэм я гъунапкъэхэр альандэрэ зэрекІуэкІам хуэдэу кьанэмэ зэрынэхъыфІыр. Президентым кьыхигъащхьэхуКІащ щыпсэун щыпІэ и лъэныкьуэкІэ хэхауэ дакъуэ лъэпкъ республикэм зэримысыр.

Федеральнэ закон №131-м кьызэригъэувым тету щыр зэрытрагуэшам ипкъ иткІэ ди республикэм щыІэ зэрыс жылагъуэхэм гектар 135153-рэ (зы километр зэбгъуэзнатІэм цІыху 40 хуэзэу), адыгэ жылагъуэхэм гектар 332461-рэ (зы километр зэбгъуэзнатІэм цІыху 78-рэ хуэзэу), балъкъэр жылагъуэхэм гектар 350024-рэ (зы километр зэбгъуэзнатІэм цІыху 14 хуэзэу) яІыгъщ.

Республикэм и псоми ящыщу адыгэхэр процент 55-рэ, балъкъэрхэр процент 11, урысхэр процент 25-рэ мэхъу.

«Иджпсту щыІэ зэгурымыІуэныгъэхэм я гугъу пщІымэ, дэтхэнэ лъэныкьуэм жиІэми пэж хэлъщ: кьурышм ис балъкъэр жылагъуэхэм щыщхуэ яІыгъыу кьэпщІыхьу щхьакІэ, а щІыхэм ящыщу кьзбгъэсэбэп хуэр мащІэщ. Мыдрейуэ, адыгэхэмрэ урысхэмрэ нэхъыбэу щІопсэу тафэхэм щІыхуэр Іуву тесщи, кьуэжьэхэм зэуЖьыным папщІэ щІыр кьомэщІэкІ», - жиІащ Президентым.

Республикэм и Іэтащхьэм кьыхигъэщхьэхуКІащ япэкІэ ягъэбелджылауэ щыта жылагъуэ зэхуакуэ щІынальэхэр нэрылъагъуу мащІэ зэрыхъуар. Абыхэм ящыщу кьэнэжар мэз фондым хиубыдэ хьэрэ щхьэхуэхэрщ, УФ-м и къэрал гъунапкъэм егъэщІыла мылыльэ кьыру Куржым и щІынальэм бгъурылъхэрщ, апхуэдэу бгырыс зозяйствэхэм кьагъэсэбэпу щыта ваніэ хьэсэ щхьэхуэхэмрэ гъэмахуэ хъупІэхэм хиубыдэ щІыхэм: «ЩІым и лъэныкьуэкІэ щыІэ зэныкьуэкъуныгъэхэр кьызэнэкІынымкІэ республикэм и унафэщІхэм хэкІыпІэу тлъагъур а хъупІэхэр жылагъуэ зэхуаку щІынальэхэм я статусыр яІэу кьэгъэнэнырщ икІи ахэр республикэм и мылькъуэ щытынырщ. Зэкіэ мы Іуэхум нэгъуэщІу убгъэдыхьэ хъунукъым. ХъупІэхэр егъэбыдыІэжьын хуейщ ахэр иІъэс куэдкІэ кьэзыгъэсэбэпу щыта жылагъуэхэм».

ЗэІущІэм хэтахэм Президентым гу лъаригъэтащ щыпІэ самоуправленэ кьызэгъэзэпэщыным пыщІа гугъуехьэхэр кьызэнэкІынымкІэ властым и органхэм я лІыкІуэхэр, республикэм и кьалэхэмрэ районхэмрэ я щыпІэ администрацэхэм я Іэтащхьэхэр зыхэт республикэ комиссэ икІи абы Федеральнэ закон №131-р гъэзэщІэныкмкІэ концепцэ зэхилъхьащ. УФ-м и Къэрал Думэм ЩЫпІэ самоуправленэм и Іэхуэхэмкі и комиссэм кьищта чэнджэщхэм тету, а концепцэм ыкІи щытащ зэпэгъэуащ муниципальнэ районхэм я гъунапкъэхэр 90 гъэхэм зэраубыхуауэ щытам хуэдэу кьагъанэмэ нэхъ зэрытэмэмыр, муниципальнэ щІынальэхэм я гъунапкъэхэр альандэрэ зэрекІуэкІам хуэдэу кьанэмэ зэрынэхъыфІыр. Президентым кьыхигъащхьэхуКІащ щыпсэун щыпІэ и лъэныкьуэкІэ хэхауэ дакъуэ лъэпкъ республикэм зэримысыр.

Федеральнэ закон №131-м кьызэригъэувым тету щыр зэрытрагуэшам ипкъ иткІэ ди республикэм щыІэ зэрыс жылагъуэхэм гектар 135153-рэ (зы километр зэбгъуэзнатІэм цІыху 40 хуэзэу), адыгэ жылагъуэхэм гектар 332461-рэ (зы километр зэбгъуэзнатІэм цІыху 78-рэ хуэзэу), балъкъэр жылагъуэхэм гектар 350024-рэ (зы километр зэбгъуэзнатІэм цІыху 14 хуэзэу) яІыгъщ.

Республикэм и псоми ящыщу адыгэхэр процент 55-рэ, балъкъэрхэр процент 11, урысхэр процент 25-рэ мэхъу.

«Иджпсту щыІэ зэгурымыІуэныгъэхэм я гугъу пщІымэ, дэтхэнэ лъэныкьуэм жиІэми пэж хэлъщ: кьурышм ис балъкъэр жылагъуэхэм щыщхуэ яІыгъыу кьэпщІыхьу щхьакІэ, а щІыхэм ящыщу кьзбгъэсэбэп хуэр мащІэщ. Мыдрейуэ, адыгэхэмрэ урысхэмрэ нэхъыбэу щІопсэу тафэхэм щІыхуэр Іуву тесщи, кьуэжьэхэм зэуЖьыным папщІэ щІыр кьомэщІэкІ», - жиІащ Президентым.

Республикэм и Іэтащхьэм кьыхигъэщхьэхуКІащ япэкІэ ягъэбелджылауэ щыта жылагъуэ зэхуакуэ щІынальэхэр нэрылъагъуу мащІэ зэрырыхьар. Абыхэм ящыщу кьэнэжар мэз фондым хиубыдэ хьэрэ щхьэхуэхэрщ, УФ-м и къэрал гъунапкъэм егъэщІыла мылыльэ кьыру Куржым и щІынальэм бгъурылъхэрщ, апхуэдэу бгырыс зозяйствэхэм кьагъэсэбэпу щыта ваніэ хьэсэ щхьэхуэхэмрэ гъэмахуэ хъупІэхэм хиубыдэ щІыхэм: «ЩІым и лъэныкьуэкІэ щыІэ зэныкьуэкъуныгъэхэр кьызэнэкІынымкІэ республикэм и унафэщІхэм хэкІыпІэу тлъагъур а хъупІэхэр жылагъуэ зэхуаку щІынальэхэм я статусыр яІэу кьэгъэнэнырщ икІи ахэр республикэм и мылькъуэ щытынырщ. Зэкіэ мы Іуэхум нэгъуэщІу убгъэдыхьэ хъунукъым. ХъупІэхэр егъэбыдыІэжьын хуейщ ахэр иІъэс куэдкІэ кьэзыгъэсэбэпу щыта жылагъуэхэм».

ЗэІущІэм хэтахэм Президентым гу лъаригъэтащ щыпІэ самоуправленэ кьызэгъэзэпэщыным пыщІа гугъуехьэхэр кьызэнэкІынымкІэ властым и органхэм зэгурыІуэныгъэ зэрыпсэуным тещІыхьа конституцэ хабзэм тетыну УФ-м и Конституцэ Судым кьызэригъэувар. Хьэсэнэй, Белая Речкэ кьуажэхэм я муниципальнэ статусыр иратыжыну кьызэрагъэувым и гугъу щищІым, республикэм и Іэтащхьэм кьыхигъэщхьэхуКІащ апхуэдэ унафэ язы кьуажэдэсхэм я Іуэху еплъыкІэр зэхамыгъэкІауэ кьащтэ зэрымыхъунур, ауэ щІыхуэхэм яхэупщІыхьынымкІэ жэрдэм зэкІэ зыми кьызэрихимылъхьар.

КъБР-м и Парламентым и Унафэщі Чеченов Ануар, КъБР-м и Жылагъуэ палатэм и унафэщі Тау Пщыкъан, Зэгурыізныгъэуэ комиссэм хэтхэу балъкъэр лъэпкъым и «Алан» жылагъуэ зэгухьэныгъэм и унафэщІ Беппаев Суфян, Адыгэ (Къэбэрдей) жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм я уб зыхуакІуэ советым и тхьэмадэ Къалмыкъ Жылэбий, урыс щэнхабзэмрэ тхыдэмрэ я «Вече» жылагъуэ зэгухьэныгъэм и унафэщІ Канунников Анатолий, «Заман» газетым и редактор нэхъыщхьэ Аттаев Жамал сымэ кьыщыпсалъэм кьыхагъэщхьэхуКІащ щыпІэ самоуправленэ кьызэгъэзэпэщыным и лъэныкьуэкІэ Федеральнэ закон №131-м къигъэувэкэр щагъэзащІэкІэ дэтхэнэ субъектми и кьыхэщхьэхуКІынигъэхэмрэ лІэщыгъуэкІэрэ зэтеува кьаззэхэмрэ кьызэралъытэн Іэмал тэмэмхэр кьэгъуэтын зэрыхуейр.

Хлопонин Александр кьыхигъэщащ лэжьыпхъэхэм ятеухуауэ КъБР-м и Президентым зэхилъхьа икІи УФ-м и Президентым и Администрацэр арэзы зытехьэуа планыр зэблэу кьыхэмыкІыу зэрагъэзащІэр. Ар акъылэгъу хуащ зэман кІыхьым кьриубыдэу гъэмахуэ хъупІэу кьагъэсэбэпу щыта щыІэхэр республикэм и мылькум хэгъэхьэным теухуа зэхъуэкІыныгъэхэр Федеральнэ закон №131-м хэлъхьэхьэу зэрыщытымкІэ. Аращ пщэхъэхэм я зэгурыІуэныгъэмэ республикэм и зэпІэзэрытыныгъэмэ я щэсІэпІэр. Экстремизмэм и гугъу щищІым, полномочнэ лІыкІуэм жиІащ щІэпхъаджащІэхэр лъэпкъ щхьэхуэм егъэщІылІауэ зэи зэрыщымытыр. Ар лъэпкъ псоми я мыгъуагъэщ икІи абы и тегъэпу щыта жылагъуэхэм».

ЗэІущІэм хэтахэм Президентым гу лъаригъэтащ щыпІэ самоуправленэ кьызэгъэзэпэщыным пыщІа гугъуехьэхэр кьызэнэкІынымкІэ властым и органхэм зэгурыізныгъэуэ зэрыпсэуным тещІыхьа конституцэ хабзэм тетыну УФ-м и Конституцэ Судым кьызэригъэувар. Хьэсэнэй, Белая Речкэ кьуажэхэм я муниципальнэ статусыр иратыжыну кьызэрагъэувым и гугъу щищІым, республикэм и Іэтащхьэм кьыхигъэщхьэхуКІащ апхуэдэ унафэ язы кьуажэдэсхэм я Іуэху еплъыкІэр зэхамыгъэкІауэ кьащтэ зэрымыхъунур, ауэ щІыхуэхэм яхэупщІыхьынымкІэ жэрдэм зэкІэ зыми кьызэрихимылъхьар.

КъБР-м и Парламентым и Унафэщі Чеченов Ануар, КъБР-м и Жылагъуэ палатэм и унафэщі Тау Пщыкъан, Зэгурыізныгъэуэ комиссэм хэтхэу балъкъэр лъэпкъым и «Алан» жылагъуэ зэгухьэныгъэм и унафэщІ Беппаев Суфян, Адыгэ (Къэбэрдей) жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм я унафэщІ Тау Пщыкъан, Зэгурыізныгъэуэ комиссэм хэтхэу балъкъэр лъэпкъым и «Алан» жылагъуэ зэгухьэныгъэм и унафэщІ Беппаев Суфян, Адыгэ (Къэбэрдей) жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм я

И гъащIэр макъамэ зэфэзэщт

УФ-м и Къэрал саугъэтым и лауреат, композитор цIэрыIуэ Даур Аслъэн къызэралъхурэ илъэс 70 ирокъу

1970 гъэхэм и пэщIэдзэт. Щоджэнцыкъу Алий и цIэр зезыхьэ театрым щекIуэкIырт профтехщIэныгъэм хиубыдэ ежьапIэхэм я художественнэ самодеятельностхэм я зэпеуэ. Сэри абы сызыщIэдажьэ уэрэджыIакIуэ гуп.

ЗЭХЬЭЗЭХУЭР ихуа нэ-ужь, абы хэта ансамблхэм я художественнэ унафэщIэр сценэм драгъэблагъэри, щхьэж хуагъэфэща дипломхэр, щыIэх тхьилъхэр кьэпщытакIуэ гупым хэтхэм къытIэщIалъхьэжащ.

Утыкум сыкьикIыжри, театрым сыкьышIэмыкIыжри щыкIэ, зы щIалэ къамылыфэ нэжэгужэ гуэр, нэгъуджэ Iулъу, кьызбгъэдыхьэри, си Iэр кьинубыдащ: «Фыщ1э пхуэсIащу аращ зыкъыщIпхуэзгъэзэр, уи уэрэджыIакIуэ гупым нобэ фIэкIа а уэрэдыр зейр сэращ, сэ сы-Даур Аслъэнщ, сыкомпозиторщ. Нобэ фIэкIа а уэрэдыр сценэм щIыIуу зэхэсхакъым, арэзы сыкъэпщащи тхъэм уигъэпсэу, дяпэкIэ укъыскхуэй хьуащ, дыз эрыгъуэтынщ, си гуаПэуи сыбдзлэжьэщ, - кьыз эжIещ, кьыщыгъуэтынур иту тхьилъмпIэ кIапэ кьызитри, кьызыхэкIа гупым хьихьэжащ.

Езыр сымыщIыхуми, зи уэрэдэр журналхэм кьытехуэ, Москва кьышщIэжкI буклет зэмылIэужьыгъуэхэм зи Iэдакъэщ1экIэр иту срихьэлIэ Даур Аслъэн абы щыгъуэщ яп1э дыдэу щыслъэгъуар. А зэманым хэт игу кьэкIынт ди зэхуэакъм зэныбжьэгъуитэ пэж кьыдэхьэуну, дыеэдзэжьэну.

Даурым и творческэ гъуэгуанэм, и гъащIэм утепсэлъыхьыну ящ1ы ихьэмэ, зэманыр куэд ихьынущ, апхуэдэ кьалэныи зыщыссщIыжакъым. АтIэми, сигу кьоуэ «щыIащ», «итхаущ щытащ», «жиIащ» жыIэу блэкIа зэманым иту си ныбжьыгъуи и гугъу зэрысщIыр. МащIэIуэт кьиригъащIар, сэ сигу кьэкIыхьхэртэхьым апхуэдизкIэ зэчий зыбгъэдэль музыкант гъуэзэджэр, щыхуэщхьащэр апхуэдэу зэхуэсщIэн сэу тхэкIыжьыну.

Куэдрэ сымэджащ Аслъэн, ауэ лъэрытет, и пажэгужэ, къыз эфIэмыуфэжыну си пщIыхьэпIэ къыхэхуэрэтэкъым. Ауэ, зэрыжаIэщи, уэрыгугъэм хуэдиз уэрэджэ нэгъуэщI щыIэт?! Псори си нэгу щэIкIа пэтми, нобэми си фIэщ схуэщIыркъым Аслъэн щымыIэжу. Си дежкIэ ар игъащIэкIэ зэрыгъуэтащ.

... Аслъэн кьыщалъхуари кьыщыхъуари Къэрэшей-Шэрджэсым щыIэ Хьэбэз адыгэ къуажэрщ. Кьуажэ щыIэр фIы дыдэу кьинуха нэужь, зэрысабийрэ дэзыльхьэха макъамэм занщIэу зриташ. Кьуажэм, районым щыIэ самодеятельностхэм жыджэру хэтт, накьыпэ епщэрт, бэрэбанэ еуэрт. Иджыри школакIуэу, Шэрджэсым и къэфакIуэ ансамблым и бэрэбанэуэу, ар хэтауэ щытащ Къэбэрдейр Урысейм зэрыгухьэрэ ильэс щиплI зэрыкIыум и щыхьэIэ 1957 гъэм Москва щрагъэкIуэкIа гуфIэгъуэ Iуэхуэхэм. «Мис абдеж сэ ескIыщIэгурыIуат макъамэншэу сызэрымысэуфынур,икIи мурад быдэ сщIат Iэщ1агъэ сщIыну», - иужькIэ мызэ-мытIэу игу кьигъэкIжырт Аслъэн.

Даурым ищIа мурадыр пасэу кьехьуIащ. Ставрополь кьалэм дэт музучилищэм и дирижер кьудамэм щIэныгъэ щызрегъэгъуэт (абы щыгъуэ Черкесск кьалэм апхуэдэ еджапIэ дэтакъым). Иужькъэ кьеуэ Москва щыIэ консерваторэрэм и композитор отделенэрэ аспирантурэрэ.

Зэчишхуэ бгъэдэлъу Тхьэм кьигъэщIат Аслъэн. Абы и щыхьэтщ курыт еджапIэм щыщIэдзаэу аспирантурэм щыщIэныкъо зэрыкIуэ псори дипломплыжькIэ кьызэрихар. Консерваторэм и ещанэ курсым щеджэу, композитор цIэрыIуэ Свиридов Георгий Даурыкъэ зэфIэкIыщхуэ зэрыкIуэ гъэдэлъ гу лъитэри, абы и жэрдэмкIэ, Урысейм и Композиторхэм я союзым хагъэхьауэ щытащ. Апхуэдизкъым.

Консерваторэр кьиухыу кьинтэззэжа нэужь, Аслъэн Черкесск кьалэм дэт МузыкэмкIэ училищэм и унафэщIу икIи егъэджакIуэу ильэс зыбжанэкIэ лэжьащ. Иджыпсту а еджапIэм Даурым и цIэр зэрехьэ. Аслъэн дэнэ щIыпIэ щыыIаЖи щымыIэжьаЖи гукIи псэкIи Бэкъэрдей щIыналъэм кьыхуэгъэзат: щIэхщIэхыуэр кьакIуэрт, радиом и хорымрэ уэрэджыIакIуэхэмрэ папщIэ ихтахэр кьиихырт, театрми филармониеми я артистхэм ядэлажьэрт, симфоние оркестрым папщIэ и Iэдакъэм кьыщIэхэр кьритырт. ЖыпIэнурамэ, зэкъуэш республикIэхэр зыIыгъыщIгъэхьэрт.

Даур Аслъэн (1940-1999 гъ.)

И вагъуэр ноби маблэ

Аслъэн дэтхэнэ лъэпкъми и макъамэ фащэр зыхуэдэм фIыуэ щыгъуазэ, абыхэм хуэIэзэ профессиональнэ композиторт. Абы щIэныгъуэ зэрилъ, дзыхь кьрагъэзэу зэрыщытам и щыхьэтщ Ставрополь крайми Къэрэшей-Шэрджэсми я Композиторхэм я зэгухьэныгъэхэм я тхьэмадзу зэрыщытар, ди республикэм и Композиторхэм я союзми зэрыхэтар. Даурым и творчествэм иIэ мыхьэнэр кьагъэльагъуэ абы кьыхуагъэфэща саугъэтхэм, цIэ лъапIэхэм; ар Урысей Федерацэм и Къэрал саугъэтым и лауреатщ, УФ-м гъуэзджэхэмкIэ щыхь зиIэ и лэжьакIуэщ. Абхьазым щыхь зиIэ, Къэбэрдей-Балъкъэрым и щыхьэ артистщ.

Композиторым и кьалэмым кьыщIэкIащ жанркIэ зэтемыхуэ макъамэ тхыгъэ зэмылIэужьыгъуэ куэд. Абыхэм яхэтщ симфониекIэ, камерно произведенэхэр, хорымрэ оркестрымрэ папщIэ ятха ораторнихеэр, музыкэ Iэмэпсымэ зэхуэмыдэхэм папщIэ ятхахэр, сабий уэрэдэр. Аслъэн псоми хуэIэижьт. Сэ сымыкомпозиторми, зыгуэр ихамэ сригъэщIэлIыр, кьызэрихьэжьауэ щыIэр. Си щхьэкIэ нобэми срогушхуэ зэчишхуэ зыбгъэдэльа апхуэдизкIэ щыхь кьэр сызэрилъежьэгъуам. ЗэныбжьэгъуфIы, дызэрыгъэпэжу, си унагъуэм кьихьэу, я дежи сыкIуэу, и Iыхьлыхэри фIыуэ сщIыхуу, щыгъу-пластэ зэдэштхыу дуней тетыху дыкьызэдэгъэуГурыкIуэщ Аслъэнрэ сэрэ.

Щыху емызэощыжт ар. Псоми зэхэн кьахуигъэтырт; ядэлажьэрт, жэщри махуэри и зэхуэдэми ярейт. Кьэбэрдей-Балъкъэрми ди гъунэгъу республикэхэмя я профессиональнэ уэрэджыIакIуэхэм яхэткъым Аслъэн и уэрэд зымыгъэзащIэ, жьIпIэкIэ ущыуэнукьым. Даурым итха уэрэдхэр щ1э бгъэдэлъ хьуар, щIэхубэм занщIэу имыпхъуэта иIэкьым.

Аслъэн къызыхигъэщIар музыкэрт, ауэ абы и закъуэтэкъым композиторым зызэрипщытыр. Ар хуэхамэтэкъым журналистикэми. Ди республикэм кьыщыдэкI газетхэм адыгэбзэкIи урысыбзэкIи щIэх-щIэхыурэ и тхьгъэхэр кьытехуэрт, Москва кьыщыдэкI журнал зэмылIужьыгъуэхэми и тхыгъэхэр кьытрадзэрт. КьыщыхэмыщIауэ, ди льэпкъ телевиденэми радиоми нэтын зэмылIужьыгъуэхэр щригъэкIуэкIырт. Апхуэдэу ар икIи профессиональнэ пианист. Репетицэ щригъэкIуэкIкIэ концертмейстер, аккомпониатор жыхуэтIэхэм дыихьхуэртэкъым - а кьалэнри «зым зэфIигъэкIырт. А псом кьыдэкIуэуи кьызэрэпэщакIуэ Iэзэт, дзии нэсырт, псори запрещIырт. Шэрджэсми ди республикэми я радиохэм я хорхэр зэщIигъэуIуэрырт, зэгъусэу концертхэр щIыпIэ зэмылIэужьыгъуэхэм щагъэтырт.

Иужь зэманхэм Аслъэн и узынщагъэм зэрыкIэрыхуям гу лъымытэнкIэ Iэмал иIэтэкъым. И гукъыдэжыр нэхъ ужьыхат, апхуэдизэ жыджэрагъ зыхэлъ цIыхур щхьэхуат. Абы гу лъызыта Iыхьлыхэм Аслъэн сымаджэщым ягъэгъуэлъащ. Куэдрэ щIэлъащ ар абы, зы махуи дзкIакъым сэ сыщIэмыуплIэу, сымыкIуэу, ауэ зэи щэч кьытесхьатэжьым мыхьужьыну. Ауэ сымаджэщым щыщIэхуам зэрыщыгъажэ нужькIэ зэрыхьуажэрэ зэгъэпщэгъуеуат. И нэгур гуэужьыфэ хьуат, махуэ зыбжанэкIэ имыупса и жьакIэмэ фаджэ щIэхьуэкIырт. Сызэрэпэщхьеймэ гу лъеэмыгъатэу, сыдэгушIэ щIыкIэу, жесIащ: «Уа, Аслъэн, пщэдей щыхубзхэм зэрамахуэр пщыгъупщжауэ ара, апхуэдизкIэ щыIэ зэрыщыгъажэ ара, ауэ ар ящIэ?» ятету мыбы щыIалажьэ бзыльхуэгъэхэм закьебгъэльагъу хьурэ, сыгъэупс уи жьакIэр». «Сэ сыпхьажьинкъэ, уиэжьын, моуэ зэ сыкъегъэувэх» - кьыжжиIат гугъуэр. АрщхьэкIэ хуэзфIэкIакьым. Ерагъкlэ нэху згъэщщ жьакIэупс Iэмэпсымэр кьасщIэри, жьаIуэ сынэсащ сымаджэщым. Сыщыщыхьам и нэхэр зэтепIат, сыщыпуплъэм - си гур кьиуэныкIащ. «Нобэ хуэдэ махуэм ухэпх хьун, Аслъэн, - жыIоIэри кьыззэфIызогъэтIысхьэ. И жьакIэр хуэоупс, и джанэр зызохьуэкI. «Уэхуэху-ху, си гум зигъэпсэхужай, мис ящIэ хэтт кьрекIуэ», - жеIэри езыри машIэу мэгумышIэ, ИтIанэ щIегъу: «Мо си тумбочкэм шампанскэрэ кIэнфетрэ дэтщ, ящIэхьи бзыльхуэгъэхэм ет, нобэ абы-хэм я махуэщ, лэжьапIэм укIуэжмэ, ди цIыхубзхэми схуэгъуэхьуэж».

Щэджэгуэ нэужь хьуху сызыбгъэдэса Аслъэн пщыхьэщхьэм щытезгъэзам дуней екIыжат. Къэрэдей-Балъкъэр радиом и журналистщ. Ар ди республикэм и Iэдакъэщ1экIэ щIэх-щIэхыурэ и тхьгъэхэр кьытехуэрт, Москва кьыщыдэкI журнал зэмылIужьыгъуэхэми и тхыгъэхэр кьытрадзэрт. КьыщыхэмыщIауэ, ди льэпкъ телевиденэми радиоми нэтын зэмылIужьыгъуэхэр щригъэкIуэкIырт. АпхуэдизкIэ щIегъуэ, жьлагъуэ лэжьакIуэ Iуэзэджэу, емызэщыжу.

Аслъэн и яп1э уэрэдэр, духовой оркестрым папщIэ маршэр, Iуащхьэмахуэ тегуэуха фантазиер, нэгъуэщI лэжьыгъэхэри щыхьэт техъуат музыкант ныбжьыщIэм и зэфIэкIым.

Даурым и насыпэ кьырихьэкIат Москва къэрал консерваторэм щеджэху Нейгауз Генрихрэ Ростроповичрэ Мстиславрэ я дерсхэм, концертхэм щIэсын. Ар щIэх-щIэхыурэ хуэзэрт а зэманым консерваторэм щезыгъэдэжа композитор Iуэзэджэ Щедрин Родион. НэхьыщIэхьащи, урыс композиторхэм я школым щеджэми, кьызыхэкIа лъэпкъым и гупсысэу Аслъэн кьигъэлъэгъуну зыгуейхэри щIэлэр зыхуэпабгъэри кьагурыIуэрт икIи трагъэгушхуэрт. ГъэщIэгъуэнщ, консерваторэм щIэсыху Даурым итхауэ хуэар иужькIэ утыкуэхуэм зэрыщагъэззэщIар. Апхуэдэу кьыщIыхьэр закъуэтIакъуэхэрэщ. Егъэлеиуэ ягу ирихьауэ щытащ скрипкэмрэ оркестрымрэ щхьэкIэ итха «Черкесская рапсодия»-р. Ар Союзпсо радиом и фонтекэм папщIэ ирагъэтхат.

Даурым и зэфIэкI льагэр абы и Iэдакъэщ1экIым дихьэхэм хьэкъ ящыхьуащ адыгэ, къэрзшей, балъкъэр, осетин, куржы цIыхубэ уэрэдэр зыхэт «Пять горских песен» циклым ёдэIуа иужь. Ар хагъэхьауэ щытащ Москва и къэрал хорым игъэащIэхэм икIи композиторыр ныбжьыщIэхэм я союзпсо зэхьэзэхуэм Аслъэн ещанэ увыпIэр кьыщыхуагъэфэщат.

Зэпеуэм и къэпщытакIуэ гупым и унафэщIу щыта Свиридов Георгий куэдым щытхъу хабзэтэхъым, ауэ жиIат «Даур Аслъэн и уэрэдхэр зэрыкъабзэр, уэзрызыIэпашэр». Ауэ, даури, тхэн щIэзыдзагъащIэм дежкIэ гуапэт икIи пщIэшхуэт.

1970 - 1980 гъэхэр Даурым и творчествэм и фIыпIэщ. А зэманым абы итхащ адыгэ макъамэ щэнхабзэм и зы Iыхьэфl хъуахэр. Абыхэм ящыщщ Къэбэрдей-Балъкъэрым и филармониеми и симфоние оркестрым и репертуарыр зыгъэбей «Адыгэхэр» яп1э симфониер, «Горский концерт для фортепиано с оркестром», «Горские симфонические танцы» зыфIищахэр, виолончелымрэ оркестрымрэ папщIэ концертыр, флейтэм щхьэкIэ сонатэр, нэгъуэщIхэри.

Даур Аслъэн адыгэ IыхьлыкIэ и композитор-уэрэдус нэхъыбфIхэми ящыщщ. Абы и «Адыгэ нэмыс», «Саратинэ», «Увези меня при луне», «Когда узнаешь ты» уэрэдэхэр зэт зымышIэр?! Аслъэн и макъамэхэр Москва, Санкт-Петербург, Дон Iус Ростов, Воронеж, Владикавказ, Омск, нэгъуэщI къалэхэми щагъэзащIэ.

ХЬЭХЪУПащIэ Хьэжбэчыр,
УФ-м, Адыгэ Республикэм, КъШР-м гъуэзджэхэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ.
2000 гъэ.

Абы и зэфIэкI льагэр

ДАУР Аслъэн и творческэ гъуэгуанэм Iуигу кьеГэкI Кавказ Ищхьэрэм профессиональнэ макъамэ щэнхабзэм яп1э лъэбакъуэхэр щызыIачахэр, псальэм папщIэ, Гасанов Готфрид, Дагиров Наби (Дагъыстан), Кокойты Тэтэрхъан, Плиев Христофор (Осетие), Балэ Мухьэдин, Къардэн Хьэсэн сымэ. Даурым зыкъигъэльэгъуащ композитор, ёгъэджакIуэ, дирижер, публицист, Iуэрыгуэтэдж, жылагъуэ лэжьакIуэ Iуэзэджэу, емызэщыжу.

Аслъэн и яп1э уэрэдэр, духовой оркестрым папщIэ маршэр, Iуащхьэмахуэ тегуэуха фантазиер, нэгъуэщI лэжьыгъэхэри щыхьэт техъуат музыкант ныбжьыщIэм и зэфIэкIым.

Даурым и насыпэ кьырихьэкIат Москва къэрал консерваторэм щеджэху Нейгауз Генрихрэ Ростроповичрэ Мстиславрэ я дерсхэм, концертхэм щIэсын. Ар щIэх-щIэхыурэ хуэзэрт а зэманым консерваторэм щезыгъэдэжа композитор Iуэзэджэ Щедрин Родион. НэхьыщIэхьащи, урыс композиторхэм я школым щеджэми, кьызыхэкIа лъэпкъым и гупсысэу Аслъэн кьигъэлъэгъуну зыгуейхэри щIэлэр зыхуэпабгъэри кьагурыIуэрт икIи трагъэгушхуэрт. ГъэщIэгъуэнщ, консерваторэм щIэсыху Даурым итхауэ хуэар иужькIэ утыкуэхуэм зэрыщагъэззэщIар. Апхуэдэу кьыщIыхьэр закъуэтIакъуэхэрэщ. Егъэлеиуэ ягу ирихьауэ щытащ скрипкэмрэ оркестрымрэ щхьэкIэ итха «Черкесская рапсодия»-р. Ар Союзпсо радиом и фонтекэм папщIэ ирагъэтхат.

Даурым и зэфIэкI льагэр абы и Iэдакъэщ1экIым дихьэхэм хьэкъ ящыхьуащ адыгэ, къэрзшей, балъкъэр, осетин, куржы цIыхубэ уэрэдэр зыхэт «Пять горских песен» циклым ёдэIуа иужь. Ар хагъэхьауэ щытащ Москва и къэрал хорым игъэащIэхэм икIи композиторыр ныбжьыщIэхэм я союзпсо зэхьэзэхуэм Аслъэн ещанэ увыпIэр кьыщыхуагъэфэщат.

Зэпеуэм и къэпщытакIуэ гупым и унафэщIу щыта Свиридов Георгий куэдым щытхъу хабзэтэхъым, ауэ жиIат «Даур Аслъэн и уэрэдхэр зэрыкъабзэр, уэзрызыIэпашэр». Ауэ, даури, тхэн щIэзыдзагъащIэм дежкIэ гуапэт икIи пщIэшхуэт.

1970 - 1980 гъэхэр Даурым и творчествэм и фIыпIэщ. А зэманым абы итхащ адыгэ макъамэ щэнхабзэм и зы Iыхьэфl хъуахэр. Абыхэм ящыщщ Къэбэрдей-Балъкъэрым и филармониеми и симфоние оркестрым и репертуарыр зыгъэбей «Адыгэхэр» яп1э симфониер, «Горский концерт для фортепиано с оркестром», «Горские симфонические танцы» зыфIищахэр, виолончелымрэ оркестрымрэ папщIэ концертыр, флейтэм щхьэкIэ сонатэр, нэгъуэщIхэри.

Даур Аслъэн адыгэ IыхьлыкIэ и композитор-уэрэдус нэхъыбфIхэми ящыщщ. Абы и «Адыгэ нэмыс», «Саратинэ», «Увези меня при луне», «Когда узнаешь ты» уэрэдэхэр зэт зымышIэр?! Аслъэн и макъамэхэр Москва, Санкт-Петербург, Дон Iус Ростов, Воронеж, Владикавказ, Омск, нэгъуэщI къалэхэми щагъэзащIэ.

ХЬЭХЪУПащIэ Хьэжбэчыр,
УФ-м, Адыгэ Республикэм, КъШР-м гъуэзджэхэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ.
2000 гъэ.

Ар сыт щыгъуи пIащIэрт

ЦIЫХУМ ущыдэлажьэкIэ, махуэ къэс ущызэрыльагъуКIэ игъащIэкIэ ахлъэу екIуэкIыну кьыпфIощI. Ар щыдэлажьэ, хэт и гугьинт Аслъэн апхуэдэу зэуэзэпсэу тхэкIыжьну? Дэ, профессиональнэ композиторхэр, куэд дыхьэрклым, щIыхь зытхуэщ. Аслъэн дунейм щехьжам щыгъуэ шэуэ кьыттехуат икIи хуабжьу зыхэтщIат. Абы, езэщ жьыхуэпIэр имыщIэу льэпкъ щэнхабзэм, гъуэзджэм хуэлэжьа щIыхуп Даурыр. Сэ ар сыкьыгурыIуэрт: «Сэ сыпхьажьинкъэ, уиэжьын, моуэ зэ сыкьегъэувэх» - кьыжжиIат гугьуэр. АрщхьэкIэ хуэзфIэкIакьым. Ерагъкlэ нэху згъэщщ жьакIэупс Iэмэпсымэр кьасщIэри, жьаIуэ сынэсащ сымаджэщым. Сыщыщыхьам и нэхэр зэтепIат, сыщыпуплъэм - си гур кьиуэныкIащ. «Нобэ хуэдэ махуэм ухэпх хьун, Аслъэн, - жыIоIэри кьыззэфIызогъэтIысхьэ. И жьакIэр хуэоупс, и джанэр зызохьуэкI. «Уэхуэху-ху, си гум зигъэпсэхужай, мис ящIэ хэтт кьрекIуэ», - жеIэри езыри машIэу мэгумышIэ, ИтIанэ щIегъу: «Мо си тумбочкэм шампанскэрэ кIэнфетрэ дэтщ, ящIэхьи бзыльхуэгъэхэм ет, нобэ абы-хэм я махуэщ, лэжьапIэм укIуэжмэ, ди цIыхубзхэми схуэгъуэхьуэж».

Щэджэгуэ нэужь хьуху сызыбгъэдэса Аслъэн пщыхьэщхьэм щытезгъэзам дуней екIыжат. Кьэрдей-Балъкъэр радиом и журналистщ. Ар ди республикэм и Iэдакъэщ1экIэ щIэх-щIэхыурэ и тхьгъэхэр кьытехуэрт, Москва кьыщыдэкI журнал зэмылIужьыгъуэхэми и тхыгъэхэр кьытрадзэрт. КьыщыхэмыщIауэ, ди льэпкъ телевиденэми радиоми нэтын зэмылIужьыгъуэхэр щригъэкIуэкIырт. АпхуэдизкIэ щIегъуэ, жьлагъуэ лэжьакIуэ Iуэзэджэу, емызэщыжу.

Аслъэн и яп1э уэрэдэр, духовой оркестрым папщIэ маршэр, Iуащхьэмахуэ тегуэуха фантазиер, нэгъуэщI лэжьыгъэхэри щыхьэт техъуат музыкант ныбжьыщIэм и зэфIэкIым.

Даурым и насыпэ кьырихьэкIат Москва къэрал консерваторэм щеджэху Нейгауз Генрихрэ Ростроповичрэ Мстиславрэ я дерсхэм, концертхэм щIэсын. Ар щIэх-щIэхыурэ хуэзэрт а зэманым консерваторэм щезыгъэдэжа композитор Iуэзэджэ Щедрин Родион. НэхьыщIэхьащи, урыс композиторхэм я школым щеджэми, кьызыхэкIа лъэпкъым и гупсысэу Аслъэн кьигъэлъэгъуну зыгуейхэри щIэлэр зыхуэпабгъэри кьагурыIуэрт икIи трагъэгушхуэрт. ГъэщIэгъуэнщ, консерваторэм щIэсыху Даурым итхауэ хуэар иужькIэ утыкуэхуэм зэрыщагъэззэщIар. Апхуэдэу кьыщIыхьэр закъуэтIакъуэхэрэщ. Егъэлеиуэ ягу ирихьауэ щытащ скрипкэмрэ оркестрымрэ щхьэкIэ итха «Черкесская рапсодия»-р. Ар Союзпсо радиом и фонтекэм папщIэ ирагъэтхат.

Даурым и зэфIэкI льагэр абы и Iэдакъэщ1экIым дихьэхэм хьэкъ ящыхьуащ адыгэ, къэрзшей, балъкъэр, осетин, куржы цIыхубэ уэрэдэр зыхэт «Пять горских песен» циклым ёдэIуа иужь. Ар хагъэхьауэ щытащ Москва и къэрал хорым игъэащIэхэм икIи композиторыр ныбжьыщIэхэм я союзпсо зэхьэзэхуэм Аслъэн ещанэ увыпIэр кьыщыхуагъэфэщат.

Зэпеуэм и къэпщытакIуэ гупым и унафэщIу щыта Свиридов Георгий куэдым щытхъу хабзэтэхъым, ауэ жиIат «Даур Аслъэн и уэрэдхэр зэрыкъабзэр, уэзрызыIэпашэр». Ауэ, даури, тхэн щIэзыдзагъащIэм дежкIэ гуапэт икIи пщIэшхуэт.

1970 - 1980 гъэхэр Даурым и творчествэм и фIыпIэщ. А зэманым абы итхащ адыгэ макъамэ щэнхабзэм и зы Iыхьэфl хъуахэр. Абыхэм ящыщщ Къэбэрдей-Балъкъэрым и филармониеми и симфоние оркестрым и репертуарыр зыгъэбей «Адыгэхэр» яп1э симфониер, «Горский концерт для фортепиано с оркестром», «Горские симфонические танцы» зыфIищахэр, виолончелымрэ оркестрымрэ папщIэ концертыр, флейтэм щхьэкIэ сонатэр, нэгъуэщIхэри.

Даур Аслъэн адыгэ IыхьлыкIэ и композитор-уэрэдус нэхъыбфIхэми ящыщщ. Абы и «Адыгэ нэмыс», «Саратинэ», «Увези меня при луне», «Когда узнаешь ты» уэрэдэхэр зэт зымышIэр?! Аслъэн и макъамэхэр Москва, Санкт-Петербург, Дон Iус Ростов, Воронеж, Владикавказ, Омск, нэгъуэщI къалэхэми щагъэзащIэ.

ХЬЭХЪУПащIэ Хьэжбэчыр,
УФ-м, Адыгэ Республикэм, КъШР-м гъуэзджэхэмкIэ щIыхь зиIэ я лэжьакIуэ.
2000 гъэ.

Зэчий зиIэм упэлъэщынукъым

ЖИIащ: «Сыт, Даур Аслъэн щыкIу, нартыху гъэпIэнкIам ещхьу ущыIэзэтелъэлъыр, мыдэ уныщIыхьэмэ, узэрызэкIуэщIыхьэлъым деплъынщ». Арати, и чэзыр кьосри щIохьэ. Ущщэ псоми фIы дыдэу жуаап иритауэ кьыщыщIэкIыжым: «Дэгъуэу сызэтелъэщIыр, Жямалдин Мусовичэ? », жриIат егъэджакIуэм.

Аслъэн зэчиифIэу зэрыщытам и щапхьэ гъунэжу щыIэщ. Апхуэдэ зы фхуэс Iуэтэжьынщ. Абхьазым фестиваль щыIэу кIуат си дэлъхур, хорымрэ оркестрымрэ здиIэри. Абы хэтахэм ящыщ зым жиIэжащ здэкIуам Аслъэн ягъэкIыу псы Iуфэм дежи зигугъэхэр итхыну зэрыIуар. ИтIанэ жэрыгъэкIэ кьэкIуэжщ, нотэр кьыззэкIуэцIихри, оркестрым жригъэIащ Абхьазым теухуауэ абдеж щитха уэрэдыр. Фестивалыр щекIуэкIым, а уэрэдым Iэгуауэ зыхуэ хуэIэтат, пэшым щIэсу хуэар щыту зыбжанэрэ жрагъэIат.

Сыбзыщынутэкъым жагъуэгъу куэд Аслъэн зэриIар. Кьеофыгъуэ армырамэ сщIэркъым, ауэ гъуэгу кьрамыту, и макъамэхэр дунейм ззэзмыцэ фIэкI кьытрамыгъэхъуэ апхуэдизкIэ зэман кьыхуихуат. Ауэ зэчий зыбгъэдэльым упэлъэщым?! Мес, и IуэхущIафэмрэ и цIэмрэ зэраIэтар псоми дощIэ...

Ар сыт щыгъуи пIащIэрт. Куэдри дыззэхуэзэфыртэкъым. «Ей, Аслъэн, уи шыпхъу закъуэм деж щыхь иэхьыбзIуэрэ лъагъунтъагъу укъэмыкIуэрэ? - жыслIэ гукъанэ сщIамэ, «Зэ умыпIащIэ, Майе, иужькIэ, иужькIэ, сэ идджыпсту мобы солэжь, модрейм нужь ситщ, сыпсэкуэ сэ пыкIыным зыгуэр хуэсщIэн хуеиц», - жиIэрт...

Ноби си фIэщ хъуркъым Аслъэн мыпсэужу. КьысфIощI моуэ пIащIэу кьыщIэльадэу, здэщыIакъэм, зыхуэзащIэм, итхахэм я гугъу кьыскхиущу щIэпхъуэкъым.

ДАУР Майе.

Си егъэджакIуэ

АСЛЪЭН си егъэджакIуэт, си гъуэгугъэльагъуэт. «Дахэнагъуэ» ансамблым хэта хъуджэбэ гупым хуабжьу ар кьыдэлIэлIащ.

Аслъэн и гупагъымрэ и псэ хьэлэлагъымрэ щIэи гъуни иIэтэкъым. ЦIыхугъэщхуэ хэлът. И гъэхэнхэм зэи кьытепльэкъуКIыртэкъым. Репетицэхэм сыт щыгъуи жэуапльмыгъэщхуэ кьыдэкIат зы щIалэ, зэт щIэрэ, и уэрей псалъэ е и уэсят гуэр зыхэсхьыжинкIэ хьунт...

Даур Аслъэн нобэ кьыгъэмытыжмэ, льэпкъым кьызыхуигъэна фэеплъ дахэр, лэжьыгъэщхуэр уахътынщэ.

Нобэми си нэгум куэд кьыщIохьэж си ныбжьэтым тепхуауэ. Ауэ зы Iуэхуэгъэ жыпIейуэ гукьынэ сщыхуащ. Аслъэн щэтлъхьауэ кьхъэм дыкьыщIэжкIыжьым, кьызэдгъэкIэри сымыщIу», цIыхубэ гупым матэхэм ярызу удз гъэгъа Iэрамэшхуэхэр кьахьри, щIгъэнэу кхъащхьэм тралъхьащ. Абдежым сигу кьэкIаращ: яр зби, Аслъэн итха «Удз гъэгъа» уэрэдыр и псэм фэеплъ хуищIыжами ярейти.

ХЬЭРЫКЪ Заур,
Къэбэрдей-Балъкъэр радиом и архивым и редактор.

Си егъэджакIуэ

АСЛЪЭН си егъэджакIуэт, си гъуэгугъэльагъуэт. «Дахэнагъуэ» ансамблым хэта хъуджэбэ гупым хуабжьу ар кьыдэлIэлIащ.

Аслъэн и гупагъымрэ и псэ хьэлэлагъымрэ щIэи гъуни иIэтэкъым. ЦIыхугъэщхуэ хэлът. И гъэхэнхэм зэи кьытепльэкъуКIыртэкъым. Репетицэхэм сыт щыгъуи жэуапльмыгъэщхуэ кьыдэкIат зы щIалэ, а уэрэдым Iэгуауэ зыхуэ хуэIэтат, пэшым щIэсу хуэар щыту зыбжанэрэ жрагъэIат.

Зэхьэзэхуэ

Илъэсищ хъуауэ

ЩIэхабзэ гъащIэм мыхьэнэщхуэ щызыIэ Iуэхуу иджыблагъэ екIуэкIащ Урысей Федерацэм гъуэзджэхэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ Даур Аслъэн и щIэр зэрихьэу къызэрагъэпэща льэпкъыбзэ зэхьэзэхуэм и щIэныгъэм, Творчествэмкlэ жылагъуэ академием я мурад нэхъыщIэхэр композитор ныбжьыщIэхэр зэтуэну щIэпхъуэну, ахэр Iуэхум тегъэгушхуэнырц. Илъэсищ иплI-р кьраухъуэжа Iуэхум мы гъэм Абхьазымрэ Осетие Ипшэмрэ я лIыкIуэхэри кьыхьыхьри, льэпкъыбзэ мыхьэнэр игъуэтащ.

Къэщцатхэ Iуэгум хэтахэм дежкIэ гъэщIэгъуэнт зэхьэзэхуэм нэхъыщIэ дыдэу хэта, илъэс 13 фIэжIа мыхьу Жученко Екатеринэ (Адыгэ Республикэ) и зэфIэкIкIыр. Римский-Корсаков и цIэр зэрихьу Санкт-Петербург дэт къэрал консерваторэм и аспирант Къэбэрдокъуэ Мугарат абыр «Классика» Iыхьэм яп1э увыпIэр щызэдагъэшащ.

«Популярная музыка» номинацэм яп1э щыхьэщ Адыгэ Республикэм щыщ егъэджакIуэ Хъэтит Алинэ, Куржымрэ Осетие Ипшэмрэ щIыхь зиIэ я артист Гущаты Нодар, УФ-мрэ Дагъыстанымрэ щIыхь зиIэ я артист Магомедов Магомед-Нур сымэ. Дыжьыныр ялъысащ Ингуш Республикэм и цIыхубэ артистко Ильясовэ Айнэ, Осетие Ищхьэрэ - Адамиен щIыхь зиIэ и артист Гаджиновэ Руслан, Москва щыщ Беккерман Павел сымэ. Ещанэ увыпIэр яубыдащ ди хэкуэгъу Тэрчкъуэу Алимрэ Абхьаз Республикэм и лIыкIуэ Альтенбэ Анатолрэ.

Зэхьэзэхуэм хэтахэмрэ къызэгъэпэщащ Iуэхуу щыхьэ зиIэ Iуэхуу щIыхь тхылъхэмрэ саугъэтхэмрэ ираташ.

БЛИЙ Даян.

Малъхъэдисым хуэдэу узыщIэзышэ цIыху

СЫЩIАЛЭУ, «Черкес хэку» газетым сыщыIэжьащ щIэздзагъащIэу, пошым щIэт телефоныр кьозу. Кьытесхмэ, къэпсалъэр Даур Аслъэнт. «Тыркубий, - жиIащ, - ухущIыхьэмэ, си гъэмкIэ укъыщIыхьэфамэ си гуапэт. Газетым тебдза «Адыгэ хэку» си унэмакъамэ щIэсIыхьащ, уеэгъэдэIуэну арат». СымыкIуэу хъурэт?! Сыльэтэным хуэдэу сынэсащ я деж. Пианинэм етIысIыIэри, «Адыгэ хэку» зыфIэсща усэм щIыпхъа макъамэм еуэу, уэрэдри жиIэу сригъэдэIуащ. «Иджыри зэ зэхэбгъэхьэн?» - щIэжысIэм, етIуанэуи сригъэдэIуащ. Макъамэм апхуэдизкIэ сыкьызэщIиIэтат, дэрэжьагъуэ ин кьызитати, ар кьыпхуэмыIуэтэным хуэдизт.

Абы иужькIэ иджыри зы уэрэд, «Си къуажэ» жыхуиIэр зэдэттхащ. Аслъэн сэрэ. Къэрэшей-Шэрджэсым щекIуэкIа зэпеуэм а уэрэдхэм 2-нэ увыпIэр кьыщыхуагъэфэщауэ щытащ.

ПэщIэ, дэ апхуэдэу куэдрэ дызэхуэзэрэтэкъым. Ди зэIущIэхэри кIэщI дыдэт - Аслъэн сыт щыгъуи пIащIэрт, гупсэхуу уэрэзрэну, зэман игъэтыртэкъым. Ильэс 59-рэ иримыкъу фIэк

Зыгъэпсэхугъуэ махуэм Малъхъэдис

ЗыщIэгупсысыж

Рассказ

ДЫГЪЭМи бзий хуабэхэр жыг щхьакIэхэм щыджэгурт. ЗыхэпщIэ къудейуэ арат тхьэмпэ щхьуантIэхэм едэхащIэ жьыр. Уафэр кбабзэт зы пшэ щыземыкIуэу. Емызэшыж кьанкхэхэр мыIэрысейм хэхэрыхьауэ уэрщэрырт. Бз у сырыуфэ щыкIу Iэубыдыпэнщэхэми а джабзхухэм зыкъыкIэрамыгъэхуу щыIэрызыхьэрт кхъужьейм. Гъэмахуэ мажуэ дахэт.

Щэджагъуэ хуабэзхым зыщихъумэу, Идар жыг хадзм ист. Мыпжэдэ тхьэмах уэ махуэхэм фIэфIт абы хьэуа кьабзэкIэ бауэу, псэущхьэхэм якIэтыплIыныну. Пхъэгулъей щагъым щIэт щэнт лъахъшэ гуэрым тест ар, ауэ иджы нэжэгужагъ лъэпкъ и нэгум иплъагъуэртэкъым. Зыкъыхуреиихь дуней гъэщIэгъуэным гу лъимытэу, и гугъэ щыхэтыр нэгъ уэщI щIыпIэ т. Щалэ зэпIэзэрыгъ теплаф1эм и ныбжьыр илъэс щэщIрэ тхум нэблэгъат. И Iэпкълъэпкъ лъагэм хуэфIу щыгът джанэ Iэщхьэкlэщ1 хужьыфэрэ гъуэншэдж щIыхуфэрэ. И лъакъуэр вакъэ жьыщIэху псынщIагъуэм итт. Дахэу ежьэжа щхьэщ фIыщIэм кыктелъалъэхэр зыхихщIэртэкъым. Зи щIагъ щIэх къудамэм джэду къуэлэн тест, и лъэбжьанэхэмкIэ жыг пхьафэр ифыщIу. Арат щIалэм и щхьэм кьытещащэр.

ДыгъэмкIэ ЩIалэ щIэсыжа щIыгъуэ, Iэпкъ щхьэкIэ зэ щыджэгурт. Зыхэпщ1э къудейуэ арат тхьэмпэ щхьуантIэхэм едэхащIэ жьыр. Уафэр кбабзэт зы пшэ щызэмыкIуэу. Емызэшыж кьанкхэхэр мыIэрысейм хэхэрыхьауэ уэрщэрырт. Бз у сырыуфэ щыкIу Iэубыдыпэнщэхэми а джабзхухэм зыкъыкIэрамыгъэхуу щызэрызыхьэрт кхъужьейм. Гъэмахуэ мажуэ дахэт.

Щэджагъуэ хуабэзхым зыщихъумэу, Идар жыг хадзм ист. Мыпжэдэ тхьэмах уэ махуэхэм фIэфIт абы хьэуа кьабзэкIэ бауэу, псэущхьэхэм якIэтыплIыныну. Пхъэгулъей щагъым щIэт щэнт лъахъшэ гуэрым тест ар, ауэ иджы нэжэгужагъ лъэпкъ и нэгум иплъагъуэртэкъым. Зыкъыхуреиихь дуней гъэщIэгъуэным гу лъимытэу, и гугъэ щыхэтыр нэгъ уэщI щIыпIэ т. Щалэ зэпIэзэрыгъ теплаф1эм и ныбжьыр илъэс щэщIрэ тхум нэблэгъат. И Iэпкълъэпкъ лъагэм хуэфIу щыгът джанэ Iэщхьэкlэщ1 хужьыфэрэ гъуэншэдж щIыхуфэрэ. И лъакъуэр вакъэ жьыщIэху псынщIагъуэм итт. Дахэу ежьэжа щхьэщ фIыщIэм кыктелъалъэхэр зыхихщIэртэкъым. Зи щIагъ щIэх къудамэм джэду къуэлэн тест, и лъэбжьанэхэмкIэ жыг пхьафэр ифыщIу. Арат щIалэм и щхьэм кьытещащэр.

●ЖыIэгъуэхэр

Фыгъуэ-ижэр хъуэпсэным хунэсыркъым

♦Зи акъыл хабзэщIэ кьымытIэсжыр, зэман блэжам и фэеплъ.

♦КъэкIуну зэманым зыхуэныкъуэр къеГъэщIыж.

♦Нобэр дыгъуасэм хуэдэгуэ, и щIедейр кIыфIщ.

♦ГъащIэм тIэкIу-тIэкIуурэ щытшэчыр зэуэ къытIрилъхьэмэ, дригъэтIысэхынти.

♦Дунейр зэрыбгъэщIэгъуну щIыкIэр кьыпхуэмышIэурэ гъащIэр кьыпIэщIоуэ.

♦ЩIхьж и гъэгъкIэ и гъуэлжькIэщ.

♦Жьы ухъури дело ухьужащ, кьыпхужаIэмэ, ухилъэфна хуэджьым - уащыфIэгубзыГъаи щыIэщ!

♦Бзу щIыкIухэм сыт щыгъун уэрэд жаIэу щIыху щIыкIэм щIыжаIэр сыт - гъыбзэр абдхэмэ кьыщIрашын я мащIэ?

♦Зи мыIыхьэ зззэгыщ гъэ схуэдэ насыпышIокъым, - жиIэу тхъэусыхафэр нгъэшынуц гу зылъызымытжь насыпыфIэм.

♦Зыр зытелIэм адрейр йолIыкI.

♦Насыпым и гупсысэр тужиц.

♦Фыгъуэ-ижэр хъуэпсэным хунэсыркъым: кьызыхунгъэщIам «пролажь».

♦Хъэр щIыхум и ныбжьэгъуфIмэ, бий щыщIэркъым.

♦Пжыр зымыдэр щIым арэзы тохъуэ.

♦Уэхъамыхьу уи щхьэ хужьыпIэжыр пэжц.

♦Гупсысэ псалъэ, сыдIуацIэрэт жыгыдэ гуэр нобэ къэнэжами хэт зыщIэр.

♦Мыхъумыщ1агъ фIэкI кьыбдзэымыльагъур набгъэми кьыщыпэркъым.

♦ТIум заудыгъуац: зыр къэрабгъщ, зыр бэшэчыг-уэ зэхэдз.

БЕЙТЫГЪУЭН Сэфарбий.

●Псалъэжьхэр

Насып зимыIэм уэ ептын?

●Ху нэдибгъур гу хьэлъэ ирокъу.
●Хьэ хыжьигъуэм аргъуейр мэятэ.
●Iэтэр Iэмбатэ щхьэкIэ мэфыж.
●Ер вы бжьакъуэм къокI.
●Зы акъыл нэхъыр - акъылищэ.
●Насып зимыIэм уэ ептын?
●НитIрэ пэт зэхуэдэкъым.
●Къущхьэр зыгъэдахэр лыщи, лыр зыгъэдахэр щыгъынщ.

хуэдэ псалъэмакъ дапщэм щIагъэдэIурэт а сабий тхьэмыщкIэр. ЕпIамэ фIыуэ зэрыльаГъуу и гугъэ и адэ-анэр, кьащIащIар къыгурымыIуэу, къызэрехьэжьрт, я нэщхьэр шынагъуэу зэхэхIаРэ кIийгуохуэуи, яГъэгужьейрт хъыджебэ щIыкIр.

- Апхуэдизу сэркIэ зыщымыарэзыкIэ, дызэпымыкIыжу хъуну къыщIэкIынкъым, - жиIэрт Идар, нэщхьеIуэ.

- Делагъэ жуМыIэ, аракъым сэ сызыхуейр. Ауэ «фу, щIыхумэ» жызыIэхэм хуэдэу сэри сыпсэуну сохъуапсэ.

- Сэ ар къызэгурымыIуэ уи гугъэ? Абы семыгупсысу зы жэщIэфIу сыжеиуэпIэмыщI.

- Сыт уегупсыскIэ, зыгуэрым теухуэн хуейщ, - хэщэтыкIырт щхьэгъусэр.

-Ярэби, схуэщIэнкъым зыгъанэ мыгъуэу пIэрэ-тIэ?!" - и щхьэм фIыудыжьырт щIалэ насыпышIэм.

Асыхьэтым и гум зыгуэр кьильадэрп, къызэщIэпсаэу, кьызэфIэуващ Идар. И гур кьипкIыным зэхищIалэрп щIыхьэжащ икIи и анэм и пащхьэм деж кьит шэнт и Iэфlагъри зыхихщIэу хуежьащ. Пхъэгулъейм кьепкIыхьжа джэду бащэжьр и Iэплlэм ириубыдэри, абы и пырхь макъым щIэ дэIуу, унэмкIэ иунэтIыжащ, а и гум кьихьам Iэфlу эщIнштауэ.

Мазэ зыбжанэ хъуат Идар дзэм кьулыкъу щищIэну зэрыхьхьырэ. ЗэрыщIигуГъаГъу ахъшэфIи кьыпэкIуэу и кьалэнир игъэщIащIу кIуэрыгъэ.

Ауэрэ, дуней псор зыгъэгулъэ щIэпхьаджащIэх эм япэуВын хуей мэхъу Идар зыхэт взводыр...

КуэдзымыкIыу щIалэ хахуэм и щхьэгъусэ иримыкIуэжьм тхьалъымпIэ кIапэ кьыхуэ-кIуащ, и сабий щыкIур зеинщIэ зэрыхьхуамкIэ хъыбар кьрагъащIэу. Абы ахъшэ зэкIуэщIыпха Iувыфlи щыгъут

IЭПЩЭ Анзор.

●Фэ фщIэрэ?

Лым и гъуджэ

ДИ ЛЪЭПКЪЫМ щыщ нахъ тхьэмыщкIэ дыдэри шууейт. Шыфl утемысмэ, уэ нэхъ лIыфI щымыIэми, фэ щIагъуэ къуапIыныгъкъым. Шыр лIым и фащэт, и гъуджэт, и ныбжьэгъу пэт.

Адыгэш къабзэм зэреджэр «шагъдийц». Шагъдийр, адрей лъэпкъхэм хуэдэу, пащэтэкъым, и щхьэри щIыкIут, блащьэм хуэдэу Iэпсат, щхьэпхэтIыгъур папцIэт. И нэщIащэр кууу, нэр къыщIипIыну пIащэт, щхьэпIыгъу, уигъэкIыгъу.

Адыгэшыр и сокуми кьоращIыхурт, ар сыт щIыгъуи ижьымкIэ едзыхат.

Шагъдийм къыхэкIыт шы гъуабжэ, пцIэгъуэпIь, шы кьарэ дыдэ, шы пэху, брул, нэгъуэщIхэри. Псом нэхърэ нэхъ лъэщу, нэхъ бзашчу ялытэрт брулыр. «Брулым и мыгъуэ шибГъу и уасэщ» щыжаIэр иращ. Нэхъ щабэрэ махэрэ кIыжьхэкIыр гъэраш, жаIэрт. Адыгэшым и фIалъэр быдэт, мывальи, кьурГакъи я зэхуэдэт. ПшэкIи хуабжьу бэшэчт, фIыуэ бгъашхэрэ уежьамэ, жэщитI-махуитKIэ зыкъуигъэщIэнутэкъым.

Шыр зыхуей хузбгъаазмэ, илъэс 20-24-кIэ мэпсэу. Абы щыщу гъэрибгъум зеужь, хегъахьуэ, абы ищхьэкIэ кIуэмэ, иригъэзэхыну, кьарурнушэ хъууэ щIедзэ.

Шыр и ныбжь елъытауэ зэхагъэкIырт: зы илъэсым нэсыху - *шыщIэ*, илъэситIым нэсыху - *нэбгъэф*, илъэсищ щрикъум - *кьунан* (шыхъумэ), *дунан, дунажьн* (шыбзмэ), илъэсиплI - *гъэрилI*, илъэситху - *гъэритху*, илъэсих - *гъэрих*, илъэсибл - *гъэрибл*, илъэсий - *гъэрий*, илъэсибгъу - *гъэрибгъу*.

Шым и фIыгъуэ дыдэу, и кьарур илъыгъуэу ябжьыр илъэсиблырщ. Ауэ мыпхуэдэ псалъэжьи урохьэлIэ: «Хьэм и гъэрищ, шым и гъэрибгъу, лIым и гъэрэ щэщI». ИлъэситI щрикъуKIэ шым и сокури и кIэри еубгъу. Шыфl хъуну къащцыхьумэ, а лъэхъэнэм ирихьалIэу и фIалъэ лъэбжьанэр паупщI, быдэ хъун, зэгуэмыдыдэ пащIэ.

Бжьэдыгъуэм ар зэращIыр мыпхуэдэщу: япэ щыкIэ фIалъэм псы хуабэ тIэкIу трагъэри, щабэ ящI. ИтIанэ шыр ябыдэ, яГъэуКIурийри сэкIэ миллиметрищ хуэдиз щIагъэж.

Шым и уанэ телъхьэгъуэу ябжьыр илъэсищ-тхуращ. Абы нэмысауэ хъунукъым, жаIэрт. Нэсамэ, шы емыльиджьыр къаубыдырти щIым хагуэрт, къагъэтэджьжьырт. ИтIанэ щIалэ гуэр трагъэтIысхьэрти, яГъасэрт, жьыдэдIуэ ящIырт.

ЕГъэлеяуэ шы щIалэ (илъэсищ иримыкъуа) е егъэлеяуэ шыжьэ (илъэсиплIым фIэмKIа) щыгъэжьэжьэ кагъэхьэрэтэкъым. Нэхъыбэу шыр шыгъажэм зэрыкагъэтыр илъэситI къудейт - илъэсиблым къыщыщIэдзауэ илъэсибгъу хьуху.

ИлэкIэ, илъэси 120-кIэ уэзIэбэкIыжмэ, адыгэжьм шыр щIащIэу щытакъым. Гум щIащIэ хуэ нэужь, «шыгуш», «уанэш» жаIэу зэхагъэкIыжу къаублащ.

Пшэр зэрыщIэрыIуэм ещхьыкIэбзэу, зи щIа фIыкIэ Iуа шыхэри щыIэт. Псалъэм папщIэ, Iуэрыуатэм кьыхуоц мыхэр: *Тхъуэжьей* - нарт Сосрыкьуэ и шыр; *Тхъуэжь* - Тхъуэжьей къэзылъуа шыбзыр; *Къарапщэ цIыкIу* - Батрэз и шыр; *Жэмэншэрыкъ* - Андемыркъан и пщIэрыуалэжьыр; *Кьанат*- Анзор и кьуэ Исмел и шыр; *Дудаехэ я шыгъуэжь* - Кьэзэрдейм и пщышхуэу щыта Алыджькьуэ и шыр, нэгъэщIхэри.

ЖЫЛАУ Нурбий.
Бахьсэн район, Зеикьуэ кьуажэ.

●Гушы Iэ

Хъуэжэ и бзаджагъэр

ХЪУЭЖЭ и сабиигъуэ. Зы махуэ гуэрым ар и анэм и деж гъынанэу кьыщIэльэдэжри, «Фо кьызэт жери» щыхьащ. И анэм, и гъунэгъу цIыхубз къыщIыхьам ЕъурщIэрти, сабийр зыкIэригъэкIын щхьэкIэ къыжриIащ:

- Фlеiм пиуфIыщIыкIа уи пэр тхъэщIи уэстынщ.

Сабийр пснынщIэу унэм къыщIэкIыжри, и напэр итхьэщIащ, нужькIэ аргуэру щIэпхьэдэжри, елъэIуу щIидзэжащ.

Зэи, тIэуи, щэи елъэIуащ фор кьуртыну, арщхьэкIэ зэжимых зищIауэ, и анэр гъунэгъу цIыхубзым а зэреуэрщэрыпIэм хуэдэт.

Иужьк1э Хъуэжэ унэм къыщIэкIщ, и пэри и напэри ятIэкIэ зэхищIалэрп щIыхьэжащ икIи и анэм и пащхьэм деж кьит шэнт и Iэфlагъри зыхихщIэу хуежьащ. Пхъэгулъейм кьепкIыхьжа джэду бащэжьр и Iэплlэм ириубыдэри, абы и пырхь макъым щIэ дэIуу, унэмкIэ иунэтIыжащ, а и гум кьихьам Iэфlу эщIнштауэ.

Мазэ зыбжанэ хъуат Идар дзэм кьулыкъу щищIэну зэрыхьхьырэ. ЗэрыщIигуГъаГъу ахъшэфIи кьыпэкIуэу и кьалэнир игъэщIащIу кIуэрыгъэр.

Ауэрэ, дуней псор зыгъэгулъэ щIэпхьаджащIэх эм япэуВын хуей мэхъу Идар зыхэт взводыр...

КуэдзымыкIыу щIалэ хахуэм и щхьэгъусэ иримыкIуэжьм тхьалъымпIэ кIапэ кьыхуэкIуащ, и сабий щыкIур зеинщIэ зэрыхьхуамкIэ хъыбар кьрагъащIэу. Абы ахъшэ зэкIуэщIыпха Iувыфlи щыгъут

�IэпщIэ Анзор.

●Лъэпкъ шхынигъуэхэр

Къэбыстэ шыуа

КЪЭБЫСТЭР ягъэкъабзэ, хъынкIэльыр ещхьу псыгъуэ щыкIуурэ яупщIатэ, хьэжьащыкIу куум иральхьэ, шыгъу хагъэщащэрп, ИитIкIэ зэлащIэ, и щхьэр трапIэрп (шыгъуэ къэбыстэм хыхьэн щхьэкIэ) щыIапIэ деж ягъэуэ сыхьэтищ-плыкIэ.

Щхьэ хуэу бжьынщхьэ, бжьынныу яукъэбзэри щIыкIу-щIыкIуурэ яупщIатэ. Абы тIыкъыр щыкIуу упщIэтауэ шыбжий сыр, шыбжий фIыщIэ мыхьэжа халтхьэ. А псори фIыуэ зэлащIэурэ зэхапIытI, а зэхалъхьар къэбыстэм халъхьэри, зэхэзэрыхьыхькIэ зэлащIэ. ИтIанэ кьуэн хаудэрп, и щхьэм хьэлъэ гуэр тральхьэ, щхьэтепIэр трапIэжри зы тхъэмахуэ хуэдизкIэ щIыIапIэ деж ягъэуэ, фIыуэ зэхэшыпсыхьын щхьжкIэ.

Iэнэм щытрагъэувэнум деж тепщэн цIыкIум пIнэу иральхьэ. КIэртIоф гъэва, пластэ хуабэ, щIакхъуэ дашх.

Халъхьэхэр: къэбыстэ хужьу - г 8000, шыгъуу - г 120, бжьыныху укъэбзауэ - г 120, бжьынщыцьэ укъэбзауэ - г 200, шыбжий сыр пльыжь мыхьэжауэ - г 40, шыбжий фIыцIэ мыхьэжауэ - г 20, къуэнтхъурейуэ - г 160.

«Адыгэ шхынигъуэхэр» тхьылым кьитхыжащ.

●Къуажжьхэр

Езыр сыхьэткъым, ауэ къоуэ

♦Ди мэл хужь цIыкIу псыбафэщ.

♦Ди шынэдзбзийм джэдыкIэ матэ щIэтщ.

♦Дунейм тетым я нэхъ кIыхь, пабжьэ кIыхьым къуэхэмыщ.

♦Езыр сыхьэткъым, ауэ къоуэ.

♦КIуэ пэтми бжьнэ зымыкIу.

Жэуапхэр:

Хьэуэн Уэфэ Iуфэ Iуэну Iу Iуте.

●Пэщэнэ хэр

Шэр кIэревмыгъасхьэ...

●ЦIыху гъыринэм и нэгу зыгуэр щIэльщ жаIэрт.

●ЦIыху нэпсей уи мылъку хэбгъэпIэну фIыкъым.

●Шэр кIэребгъасхьэмэ е къибгъэкIмэ, гъэшым кIэричу къаальэтрт.

●Шым идза цIыхур гъущIыпIэкIэ къатхъыхьырти, итIанэт а щIыпIэм къышрахыр.

●Шыуаным щIали хъыджэбзи ирагъэшхыкIыртэкъым, и фызышэр уае мэхъу, жаIэрт.

●ЩIыблэ уамэ, уэлбанэ кIыхьщ жаIэрт.

♦ Блэгъум уегъуну фIыкъым, абы кIэрылъ лыр сэкIэ къыкIэрыбгъэжу пшхын хуеиуэ иращ.

●Востей е джанэ щIыIур зэблупхыкIмэ, щыгъыншIэ къыпхэхъуэну къалъытэ.

●Вагъуэбэр къыхэмыплъауэ нартыхум зиIэткъым; апщIондэху хэхъуэгъуейщ жаIэрт.

● Вакъэр лъэмбыIуу плъыгъыну фIыкъым.

Псалъэзэблэдз

ЕкIуэкIыу: **4.** Пхъэм кьыхэбгъкIа бжьмыщх цIыкIу. **6.** Щыуэлбанэм щхьэм фIапхъуэу, пщэм къращэкIыу цIыхухъухэм зэрахьэу зыщащ. **9.** Шым, Iэщым я фэр изых бадзэжь. **11.** Абы и бжьакъуэм тес аргъуейм «сыт пщIэр?» жаи еупщIати, «дов» жиIащ. **12.** «Ныбжьыщ1э ...» - Щоджэнцыкlу Алий и поэмэ. **13.** Пэрыт е унафэщI. **14.** «Илъэ» псалъэр апхуэдэуи ящIэ мэхъу. **15.** Жыгейм кьыщыкIэ жьыпI. **16.** Чейм и «бгырыпх». **19.** Бдзэжьейр псым зэрыщес. **21.** НэщI ицын и пщэдджьжьышхэ. **23.** МафIэдз ... . **24.** Щоджэнцыкlу Алий и «Хьэжыгъэ пут закъуэм» хэт щIалэ цIыкIу, хьэжым хуэлIыщIэ адэм гъуэмылэ хуэдэзыха. **25.** Литературэ тхыгъэ. **26.** Чы-бжэгъу куэбжэ. **29.** Кьурш гъныкъуэмкIэ кьрихру жьы щIыIэтыIэ. **32.** ПхъащIэ Iэмэпсымэ. **33.** «Нал ...» - Кьыщокъуэ Алим и роман. **34.** Пхъэщхъэмыщхьэ ткIыбжь фIыщIэкъащхьуафэ хьурей цIыкIу. **35.** ЦIыхум ерыскъыгъуэ IэфIкIэ къыхуупсэ. **40.** Зихуэхьэн лъэпкъ. **41.** ЩэкI Iув пхъашэ. **43.** Бгырыпхыщхьэ. **44.** Удзыжь Iув зэщIэкIа. **45.** ... зэблэкIыпIэм деж лIы гуп щытщ, мэуэрщэрри. **47.** ПсэупIэ унэ. **48.** Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал мэкъумэщ академием и ректор. **49.** Жэмыш цIэрыIуэ, Социалист Лэжьыгъэм и ЛIыхьэжь Пащты ... . **50.** «Къэралпсо старостэкIэ» зэджэ щыта, ССР-м и Совет Нэхьащхьэм и Президиумым и Тхьэмадэу Социалист Лэжьыгъэм и ЛIыхьэжьщ, и зы къуэр еджагъэшхэщ, Гуманитар къэхутэныгъэхэмкIэ щыIэ институтым и унафэщIщ, къуэ етIуанэр художник цIэрыIуэщ. **17.** Вакъэ зэрадык Iэмэпсымэ. **18.** МафIэ къэлындам къыпех. **19.** Хамысу, езыр-езыру къэкIыжа. **20.** ЩIыIум нэгъуэщIу зэреджэ. **21.** Ди гъунэгъу пщащэр хьэ... дахэ зыхэлъ цIыху гъэсащ. **22.** Унафэщым «пыIэр къэхь» жиIэмэ, ар къихьыну хьэзыру Iэджэ щыIэщ. **27.** Джэдкъаз. **28.** Къупхьэ, чырбыш щагъэжкIэ къыгъэсбэн. **30.** Гъур, пхъашэ. **31.** Пхъэ сахуэ. **36.** Жэщымрэ махуэмрэ я зэхуакъу. **37.** Адыгэ щхьыныгъуэ, шыпс щIэту. **38.** А цIэр зэрахьэ ди тхакIуэ, усакIуэ зыбжанэм: Къагьырмэсым, IутIыжым, Мэзыхьэм, Джэдгъэфым, Гъэунэм. **39.** Дыгъэ зытемыпсэ щIыпIэ. **41.** Фадэ фIыуэ зыгъэкIуэщIыр апхуэдэ щытыкIэм йохуэ. **42.** Адыгэ сабийхэм папщIэ кьыджкI журнал. **44.** ХадэхэкI. **46.** «... зыхэвэ нэхьрэ, бжэн зыхэпкIэ». **50.** Къалмыкъ БетIал къыщалъхуа къуажэм иджы зэреджэр. **51.** Къэрэшей-Шэрджэсым щыIэ псыежэх. **52.** «... зимыIэм - дзажэпкъ иIэщ». **54.** А хадэхэкIым и процент 97-р псыщ. **56.** Машинэ зэжьхэуэм щIалэм ...хихащ.

Зэхэзылъхьар
МЫЗАхьмэдщ.

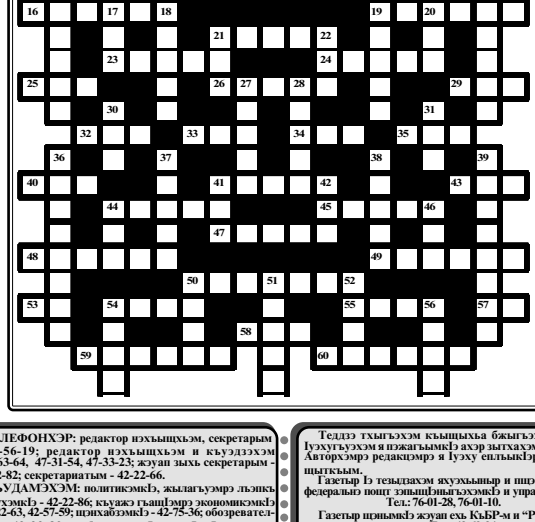

Бадзэуэгъуэм и 17-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и жэуапхэр:

ЕкIуэкIыу: **6.** Мэшыкъуэ. **7.** Бахъэн. **8.** Бешто. **10.** Аркъэн. **11.** Къуэгъуэ. **12.** Бжэндохьу. **15.** Ашэ. **16.** Сом. **18.** Щэджэм. **19.** Бэракъ. **20.** «Нэхуу». **21.** Дым. **25.** Псынабз. **30.** Дыжьын. **31.** Бжьахьуэ. **32.** Хьэщыкъ. **33.** Бэджынэ. **34.** Мыхьэнэ.

Кьехыу: **1.** Нэсрэн. **2.** Дыщэр. **3.** Лашын. **4.** Ахъмэт. **5.** Дэхърэн. **8.** Быж. **9.** Одэ. **13.** «Сэрмахуэ». **14.** Псэбыдэ. **15.** Арджэн. **17.** Мэрем. **22.** Пщыгъэшэ. **23.** Тэхъуанэ. **24.** Мэжьыкъ. **26.** Сыхь. **27.** Нащхъуэ. **28.** Бакъ. **29.** Бжьыхь.

Редактор нэхъыщхьэ ХЬЭФIЫЦIЭ Мухьэмэд

РЕДАКЦЭМ И КОЛЛЕГИЕМ ХЭТХЭР
Жылаев Заурбэч (редакторэ нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **ЖьэкIэмыхьу Маринэ** (редакторэ нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Ширдий Маринэ** (редакторэ нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Гъурыжь Мадинэ** (жэуап зыхь секретарь), **ГъущIо Зариф, Къардэн Маритэ, Ныбжь Таисэ, Хьэжыкъарэ Алик.**

ДИ ХЭЩIАПIЭР

360030, Къзбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и цIэкIэ щыIэ уэрам, 5, ебгъуанэ - ещIанэ къатхэр.

ТЕЛЕФОНХЭР: редакторэ нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; редакторэ нэхъыщхьэм и къуэдзэхэм - 42-63-64, 47-31-54, 47-33-23; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.

КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкIэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ IуэхугъэхэмкIэ - 42-22-86; къуажэ гъащIэмрэ экономикэмкIэ - 47-22-63, 42-57-59; щIэхабзэмкIэ - 42-75-36; обозревателхэм - 42-22-89; хабзэхъуэмэ Iуэхугъащ1эхэм яду-дзэжьымкIэ - 42-60-53; хъыбарыщIэхэмкIэ, спортымрэ писымэхэмкIэ - 42-22-88; етъуэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ - 47-32-15; зэдэкIаIуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; бухгалтериер - 47-31-69; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер Iуэхугъащ1эм - 42-26-41; суэттехым - 42-75-78.

Теддзэ тхыгъэхэм кьыщыхьа бжьыгъэхэм, кьыщащIэта Iуэхугъуэхэм я пэжагъымкIэ ахэр зытхахэр ирегъэкIыжу жэуап ахь, Авторхэмрэ редакцэмрэ я Iуэху еплъыкIэр зэтеуэ зэпыту щытхьэм.

Газетыр Iэ тезыдахэм яхуэхьынымрэ щIэ дальщ КъБР-м федеральнэ пощт зэныщIэныгъэхэмкIэ и управленэм.

Тел.: 76-01-28, 76-01-10.

Газетыр щыныкIэ жэуап ехь КъБР-м и "Роспечать" АО-м.

Тел.: 42-69-34

Газетыр 1989 гъэм дыгъэгъазэм и 16-м №П-0065-м щIэзыгъэщащ.

Зы льэхъэм газетыр 250-рэ къыдокIэ.

1905 гъэм щыIа Революцэм и щIэр зезыхьэ Республикэ полиграфкомбинат, Налшык къ., Лениным и цIэкIэ щыIэ уэрам, 33, тел. 42-35-75.

Мы къыдэкIыгъуэм елэжьахэр: жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ ДыщкI Соня, редактору Ширдий Маринэ, корректорхэу Афэ Тамарэ *(3, 4-нэ нап.)*, ПхытIыкI Юрэ *(1, 2-нэ нап.)*, корректорхэм я дэIэпыкъуэгъу Иуан Заирэ. *КомпьютеркI газетым и тепльэр ящащ* Дол Маринэ, Щомахуэ Маринэ, *суратхэм елэжьар* Бицу Жанпэщ.

Номерыр "Адыгэ псалъэ" и компьютер Iнатlэм щагъэхьэзыращ.

Газетым Iэ щытрадзар сыхьэт 20.00-рщ.

Индексыр 51531● Тираж 10.125● Заказ №2073